

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

SOBOTA, 13. MAJA 1967

Št. 18, leto XXVI

ZAMRZNJENI DINARJI

— Pametno bi že bilo, da bi znižali cene, če bi hoteli kaj prodati, ampak kaj, ko to znižanje ni v duhu turističnega leta!

Karikatura ANDREJ NOVAK

Z OBČNEGA ZBORA REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA DELAVCEV PROMETA IN ZVEZ

SINDIKAT SE NE BO ODREKEL OSNOVNI NALOGI

Prav je, da sindikati prizadevno spremljajo in pospešujejo nove ekonomske procese, vendar se obračun sindikalnega dela ne bi smel spremeniti zgolj v posvet o gospodarjenju. Tako so poudarili nekateri delegati na občnem zboru Republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez Slovenije, ko se je razprava vse bolj usmerjala v razglabljanje o splošnih in notranjih gospodarskih problemih v delovnih organizacijah in se oddaljevala od enega osnovnih vprašanj, na katero bi moral odgovoriti občni zbor — kakšna naj bo vloga sindikata v samoupravni družbi.

Obračun dela Republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez za minulo obdobje in naloge, ki jih načrtujejo sindikati za prihodnje, smo povzeli v prejšnji številki in izdali za republiški odbor posebno izdajo Delavske enotnosti. Zato ta posebna izdaja in današnje poročilo skupaj tvorita povzetek gradiva in razprave na minulem občnem zboru.

Za delovne organizacije prometa in zvez je posebno v zadnjih dveh letih značilen nagel razvoj delavskega samoupravljanja. Žal pa so si v tem naglem razvoju nekateri posamezniki mnogokje prilastili delavsko samoupravljanje kot svojo pravico in hkrati vzeli to pravico veliki večini. Gre za primere, ko delavci ne morejo nitj vplivati na izbiro kandidatov za samoupravne organe, ampak je sestav bodočih samoupravnih organov pristojnost manjše skupine. Včasih smo lah-

ko slišali, so poudarili na občnem zboru, da kršijo samoupravne pravice delavcev nekatera upravná vodstva, danes pa slišimo, da ravnajo podobno, mnogokje zavestno, samoupravni organi. Odrekanje najosnovnejših pravic pa občutijo delavci najpogosteje ob odpustih, samovoljnih premestitvah, pri kričavih zasnovanih merilih za nagrajevanje — skratka, pri samovoljnem maličenju določil notranje zakonodaje. Za nehumane odločitve pa si izbirajo zelo različne motive, zadnje ča-

se se na primer vse bolj sklicujejo na ekonomski pritisk.

Delegati, ki so razpravljali o teh vprašanjih, so ostro obsodili tako samoupravno prakso, hkrati pa so menili, da pomenijo takšne razmere resen poziv sindikatom, da se dosledno uprejo zmalichenju razvoja samoupravljanja. Doslej so bili sindikati pogosto v takih primerih neučinkoviti. Kadar opozarjajo na nepravilnosti in se sklicujejo na zakonitosti, je povedal neki delegat, jih proglasio mnogokje za demagoge. Še bolj pogosto pa ne opozarjajo, ne varujejo samoupravnih pravic in tako tajiijo svojo osnovno nalogo — zaščititi delavca, kar pa pomeni hkrati čvrstiti samoupravno demokracijo in samoupravni razvoj.

Osnovni vzrok za takšne in podobne razmere je neobveščeno in neosveščeno kolektivov. Z obveščeno je po navadi tako, kakor je dejal nekdo na občnem zboru, da je tudi v nekaj stočlanskem kolektivu se-

(Nadaljevanje na 2. strani)

OBVESTILO BRALCEM

V današnji posebni izdaji Delavske enotnosti objavljamo gradivo o delu in prizadevanjih Republiškega odbora sindikata delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije v minuli mandalni dobi. Sindikalne podružnice, ki bodo prejete po več izvodov današnje številke, pa prosimo, da list razdele med članstvo, ker je to posebno izdajo financiral Republiški odbor, da bi tako svoje članstvo pred bližnjim občnim zborom kar najbolje seznanil s svojim dosedanjim delom.

Ta teden v skupščini SRS

LJUBLJANA, 9. maja: danes se je konstituirala republiška skupščina. Na skupni seji vseh zborov so poslanci soglasno izvolili za novega predsednika skupščine Sergeja Kraigherja (levo zgoraj). Republiški zbor je za predsednika izvršnega sveta soglasno izvolil Staneta Kavčiča (levo spodaj) ter nato še druge člane izvršnega sveta, ki jih je predlagal mandatar: inž. Franca Razdevška, Draga Flisa, Rina Simonetija, Viktorja Repiča, Vinka Hafnerja, Bojana Lubeja, Zoro Tomič, dr. Vladimirja Bračiča, Borisa Vadnjala, Jožka Štruklja, dr. Franca Hočevarja, inž. Mirana Mejaka in dr. Ernesta Petriča (spodaj). Na ločenih sejah pred skupno sejo so zbori verificirali mandate vsem izvoljenim poslancem in se konstituirali. Za predsednika republiškega zbora je bil izvoljen dr. Joža Vilfan, za predsednika gospodarskega zbora Miran Goslar, za predsednika prosvetno-kulturnega zbora Miloš Poljanšek, za predsednika socialno zdravstvenega zbora dr. Vinko Mozetič, za predsednika organizacijsko-političnega zbora pa Vera Kolarič.

UČVRSTITI VEZI

Zadnji akt letošnjih volitev, ki so bile splošni ljudski referendum za politiko gospodarske in družbene reforme, bo konstituiranje zvezne skupščine. Slovenske občinske skupščine in republiška skupščina so se konstituirale. Novoizvoljeni odborniki in poslanci so na zasedanju že podali slovesne izjave, da bodo vložili vse napore in vse svoje sposobnosti za to, da bodo upravičili zaupanje, ki so jim ga na volitvah izkazali delovni ljudje.

Obveznost, ki jo je treba sprejeti z vso osebno in družbeno odgovornostjo.

Za izpolnjevanje obveznosti pa ni zadosti samo pripravljenost, temveč tudi poznavanje družbene problematike in izostren posluš za konkretne probleme in njih rešitve. Kajti skupščine nimajo reprezentativnega značaja, temveč so delovna telesa, ki razpravljajo in odločajo o odgovornih in zapletenih vprašanjih.

Skupščinsko delo, ki bo zajelo kot doslej vsa področja družbene dejavnosti, se za novoizvoljene poslance in odbornike začenja. Ne bo lahko. S pomočjo tistih, ki delujejo že polovico svojega mandatnega obdobja v skupščinah ali njihovih organih, se bodo novoizvoljeni poslanci in odborniki hitreje vključili v delo. Njihovo delovanje pa bo uspešno le, če bodo učvrstili vezi s svojimi volivci.

Ziv stik z delovnimi ljudmi posameznih področij je najboljša zagotovilo za odgovorno sprejemanje sklepov ter za urejanje mnogih perečih problemov. Ta povezava poslancev in odbornikov bo omogočala bolj kvalificirano in popolnejše obravnavanje ter oblikovanje gledišč skupščin v vseh vprašanjih, ki so bistvenega pomena za naš družbeni, politični in gospodarski razvoj. Tako se bo jačal vpliv občanov in vseh družbeno političnih faktorjev na sprejemanje sklepov in na delo skupščin v celoti.

Eden od pomembnih dejavnikov za uspešno delovanje poslancev in odbornikov oziroma skupščin pa bo tudi dobro speljana organizacija skupščinskega dela, v katero sodi v prvi vrsti tudi skrbna in smotrna priprava gradiva za zasedanja.

N. L.

OB ZAKLJUČKU MALE TRIBUNE PROIZVAJALCEV O REVALORIZACIJI OSNOVNIH SREDSTEV

Delovnim organizacijam omogočimo uresničevanje naprednih idej

Intervju z republiškim sekretarjem za gospodarstvo Svetom Kobalom

V pravkar zaključeni MALI TRIBUNI proizvajalcev o revalorizaciji osnovnih sredstev so predstavniki posameznih podjetij nanizali vrsto zelo zanimivih dejstev, problemov in drugih podatkov, kakor se pač po revalorizaciji izražajo skozi prakso njihovih delovnih organizacij. Celovitejša ocena namenov in rezultatov najnovejše revalorizacije osnovnih sredstev pa seveda ne more izhajati zgolj iz posameznih, čeprav na svoj način tipičnih primerov in podjetij, pač pa mora upoštevati spremembe in premike v celotnem gospodarstvu. Prav zato smo zaprosili za razgovor republiškega sekretarja za gospodarstvo Sveta Kobala.

»Kako na splošno ocenjujete potek, namen in rezultate revalorizacije osnovnih sredstev v slovenskem gospodarstvu?«

»Edino prav je, če revalorizacijo sprejemamo kot zapoznel, vendar zelo potreben del uresničevanja gospodarske reforme. Z njo, po mojem mnenju, nastopa predvsem neprimerno jasnejša slika vrednosti posameznih dejavnikov v proizvodnji. Iz dohodka podjetij so tako izginile različne fiktivne postavke, čeprav vseh le še nismo uspeli od-

straniti. Zato podpiram najnovejšo predpise, ki bodo delovnim organizacijam omogočili, da v treh letih knjigovodsko in dejansko revalorizirajo tudi svoje zaloge, da jih torej razvrednotijo. Šele oboje skupaj: realnejša ocena osnovnih sredstev po revalorizaciji in realna ocena vrednosti zalog namreč dajeta celovito podobo položaja posameznih podjetij oziroma gospodarskih panog. Revalorizacija je namreč povečala fiksne stroške, medtem ko so drugi stroški pogosto skriti v nerealnih, vseka-

kor pa s strani podjetij povsem svobodno ocenjenih zalogah. Iz tega izvirajo fiktivne bilance, ki ne morejo pomeniti osnove za odločanje o perspektivi podjetij.«

»Vaše misli potrjujejo vse tisto, kar so načelno povedali vaši predgovorniki, predstavniki posameznih delovnih organizacij. Na konkretnih tleh, v svetu števil, pa so se njihova mnenja začela spreminjati. Zato, da bi obvarovali koristi podjetij, kot so se sami izrazili, so bili prisiljeni k

bolj ali manj zapleteni tehniški obračuna revalorizacije, da njihova prizadevanja za modernizacijo in razvoj podjetij ne bi bila nagrajena s povečanimi obrestmi od poslovnega sklada. Kakšni so torej številčni podatki o revalorizaciji v slovenskem gospodarstvu?«

»Zakon določa, da se poslovni sklad podjetij poveča za rezultat revalorizacije. Iz podatkov SDK o analizi zaključnih računov in še posebej iz analize revalorizacije sledi, da se je poslovni sklad podjetij lani povečal za 75% v primerjavi z letom 1965. Na porast poslovnega sklada, mislim na naložbe v ta sklad, po potrjenih zaključnih računih, odpade 31% povečanja, preostalih 44% pa je posledica revalorizacije. Tako sedanja vrednost osnovnih sredstev v vašem gospodarstvu dosega 18.175 (Nadaljevanje na 6. strani)

SINDIKAT SE NE BO ODREKEL OSNOVNI NALOZI

(Nadaljevanje s 1. strani)

znanjenih z razmerami v delovni organizaciji »prvih dvajset« — najbolj direktor, potem nekaj vodilnih delavcev in še politični aktiv — drugi pa vedo, kar pač uspejo »naloviti« po vogalih.

Krivico bi delali kolektivom prometa in zvez, če bi vse našete nepravilnosti posploševali. V veliki večini samoupravni organi in vodstva podjetij spoznajo, da gre samoupravni razvoj uspešno dalje le, če je vanj vključen ves kolektiv. Za tako čvrsto samoupravo, za tople samoupravne odnose pa bi se moral predvsem zavzemati sindikat. Kjer sindikat ne opravlja te naloge, se je zameril članstvu, kvartir ugled delavski organizaciji in se tako zoperstavlja interesom delavskega samoupravljanja.

NAGRAJEVANJE — BAROMETER MEDESEBOJNIH ODNOSOV

Izkušnje kažejo, da je spodbudno nagrajevanje osnovni pogoj za dobre medsebojne odnose. To ugotovitev so na občnem zboru največkrat ponovili. Po razpravi bi sodili, da ostaja v večini delovnih kolektivov nagrajevanje še vedno bolj pri načelnih razpravah, premalo pa si prizadevajo, da bi načela začeli uresničevati. Primeri se, da so merila poševali le za majhen del zaposlenih, ali da so neposredne uspehe dela navezali le na neposredne proizvajalce. Za vse druge merila, osebne dohodke pa prejemale kot samo po sebi umevno nagrado za položaj. Na občnem zboru so bili glede nagrajevanja dosledni. V nagrajevanje po delu bi morali zajeti ves kolektiv.

Vse bolj poudarjamo, da je potrebno strokovnjake dobro nagraditi, bolj malo pa razpravljamo o tem, kdo so ti strokovnjaki in kako naj jih nagradimo. Sindikat se mora zavzemati za to, da v delovnih kolektivih strokovnjake uresničijo.

RAZGOVOR Z BOŽOM LUKMANOM PO OBČNEM ZBORU OBČINSKEGA ODBORA SINDIKATA DELAVCEV INDUSTRIJE IN RUDARSTVA V CELJU

Zakaj izgubljanje v malenkostih?

Pred dnevi je bil v Celju občni zbor občinskega odbora sindikata delavcev industrije in rudarstva. Ker tedaj pričoč zaključene redakcije lista z občnega zbora nismo poročali, smo zdaj zaprosili za razgovor Boža Lukmana, predsednika občinskega odbora sindikata delavcev industrije in rudarstva, naj na kratko pove, o čem so sindikati največ govorili ob tej priložnosti. Tovariš Božo Lukman, ki je sicer pomočnik direktorja kadrovske službe v celjski Cinkarni, se je rad odzval naši želji. Mimo tega, da je povzel najbolj bistvene misli z občnega zbora, je k temu dodal še nekaj svojih mnenj, kakšna naj bo vloga sindikata v sedanjih pogojih gospodarjenja.

»Na občnem zboru občinskega odbora sindikata delavcev industrije in rudarstva smo se pogovorili o številnih problemih.« je pripovedoval Božo Lukman, »s katerimi se srečujemo v delovnih organizacijah naše občine in ki so neposredno povezani z uresničevanjem gospodarske reforme. Eden takih problemov je tudi obveščanje, toda ne samo obveščanje znotraj delovnih organizacij, marveč obveščanje naših delavcev o tem, kaj se dogaja v drugih sorodnih podjetjih. Mnogi delegati so namreč na občnem zboru pripominjali, da so delavci na primer vse premalo obveščeni o tem, zakaj nenadoma v Metalni prejemo minimalne osebne dohodke, ali zakaj je mariborska elektroindustrija in splošna montaža v hudih težavah. O vsem tem in podobnih težavah drugih podjetij pa zvedo delavci tako rekoc' čez noč in »presenečeni« nad tem živijo tudi sami v strahu, da se ne bo še pri njih zgodilo kaj takega. Hočem povedati, da bi morali delavce podrobneje obveščati predvsem o vzrokih, ki so na primer privedli neko podjetje do tega, da mora zdaj izplačevati minimalne osebne dohodke.

Zaradi tega smo se na občnem zboru zavzeli, da bi moral naš tisk, zlasti dnevni pa tudi tedenski, in to velja tudi za Delavsko enotnost, temeljiteje obveščati javnost, posebej pa delovne ljudi, v kakšnem položaju so posamezna slovenska podjetja ob zaostrenih pogojih gospodarjenja. Kajti če bodo delavci vedeli za napake, ki jih delajo v drugih podjetjih, jih bodo prav gotovo v svoji delovni organizaciji veliko laže odpravili ali pa se jim celo izognili...»
 Čeprav se je Božo Lukman zelo razgovoril o obveščanju, je v nadaljevanju našega razgovora načel nov problem o katerem so prav tako razpravljali na občnem zboru celjskih sindikatov industrije in rudarstva:
 »Delegati iz industrijskih delovnih organizacij so zelo kritično spregovorili tudi o trgovini. Predvsem so v razpravi vnovic opozorili, naj bi bila trgovina stimulirana predvsem za količino prodanega blaga in ne samo za vrednost prometa. Ali z drugimi besedami povedano, trgovina bi morala biti stimulirana predvsem za čimvečjo prodajo izdelkov, ne pa za čim manjšo prodajo izdelkov po najvišjih možnih cenah, kot se to

dogaja zdaj. Industrijska podjetja v celjski občini so namreč še kako zainteresirana, da trgovina produca čimhitreje in čimveč njihovih izdelkov.»

K temu pa je Božo Lukman še dodal:
 »Hočem povedati, da v Celju kaj neradi privolimo v to, da bi kak drug trgovec na celjskem območju ceneje prodal enake izdelke, kot jih prodaja domača trgovina. Lani, pa tudi že letos se je namreč primerilo, da v Celju nismo dovolili makedonskim trgovcem prodajati sadja in sočivja. Verjetno jim nismo dovolili tega, ker so makedonski trgovci hoteli prodajati, denimo fižol, solato in drugo sočivje ter sadje tudi za 200 in več odstotkov ceneje, kot vse te pridelke lahko kupimo v celjskih trgovinah s sadjem in zelenjavo.»
 Pogovor z Božom Lukmanom pa je v nadaljevanju pravzaprav pomenil odgovor na vprašanje, kakšna je vloga sindikata ob zaposlovanju delavcev, ali točneje ob vse bolj pogostem odpustu delavcev.
 »Rad bi opozoril na naslednje,« je pojasnil Božo Lukman

in sezonski delavci. Ti imajo hkrati najnižje osebne dohodke in zaradi tega zelo omejene možnosti za zdravo in izdatno prehrano.

Velik korak so storile delovne organizacije prometa in zvez pri skrajšanju delovnega časa. Večina delovnih kolektivov že dela 7 ur na dan, mnogi so izdelali že elaborate za skrajšani delovni čas in tako ostajajo le tri delovne organizacije, ki na tem področju niso ničesar storile. S takšno bilanco so sindikati vendarle lahko zadovoljni, saj je veljalo nekoč mnenje, da si v teh dejavnostih, spričo specifičnih pojavov dela, ne morejo privoščiti skrajšanega delovnega časa.

Ocena skrbi za delavca prometa in zvez in prizadevanje sindikata na tem področju ne bi bila popolna, če ne bi vsaj omenili razprav na občnem zboru o izobraževanju in stanovanjskem vprašanju.

Nagla mehanizacija silb sama po sebi delovne kolektive v spreminjanje kadrovske strukture zaposlenih, v prekvilifikacijo, dodatno izobraževanje in zaposlovanje strokovnjakov. Na tem področju se lahko pohvalijo izobraževalni centri z ugodnimi podatki.

Denarna sredstva za nakup stanovanj dosežajo milijardne zneske. Stanovanjsko vprašanje pa še zdaleč ni urejeno. Nekaj sto prešelj v delovnih organizacijah dokazuje, da premnogi delavci prometa in zvez nimajo urejenih najosnovnejših življenjskih pogojev.

Novi odbor, ki so ga izvolili na občnem zboru in ki mu bo naslednje predsedoval Janko Kušar, dosežani sekretar občinskega komiteja ZKS Ljubljana Vič-Rudnik, prevzema bogato dediščino, hkrati pa veliko zastavljenih nalog prejšnjega republiškega odbora. Tako priznanje so ob slovesu izrazili mnogi delegati in gostje odboru in njegovemu dosedanemu predsedniku Humbertu Gačniku.

Udeleženci občnega zbora republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez poslušajo poročilo o minulem delu in bodočih nalogah svoje organizacije. — Foto služba DE

Pospešimo razvoj samouprave

Več kot 7000 članov sindikata delavcev družbenih dejavnosti v Mariboru je imelo minulo soboto ustanovni občni zbor občinskega odbora. Na njem so kot osnovno skrb sindikatov poudarili dejstvo, da sistemsko v naši družbi še ni rešen odnos do delovnih organizacij družbenih služb. To se izraža v splošno znanih problemih pri financiranju teh služb in v formalno razviti, vendar vsebinsko marsikaj docela prazni samoupravi v kolektivih družbenih dejavnosti, kar pa je posledica pomanjkanja slehernih trdnih materialnih osnov.

Po mnenju občnega zbora pa je ravno sindikat tisti, ki mora podpreti in pospešiti razvoj samoupravnih odnosov tudi v družbenih službah. Naloge, ki jih je pri tem dolžan opraviti, so dvojne. Ob razmerju med temi službam in družbo bi se na primer sindikat delavcev družbenih dejavnosti moral odločno upreti mišljenjem, ki na račun osveščenosti človeka precenjujejo vrednost materialnih dobrin.

Gre torej za to, da mora sindikat pri urejanju razmerij med družbo in njenimi službami zagovarjati enotno politiko o raz-

voju vseh služb, da bi sčasoma vendar enkrat izoblikovali objektivna merila za delo teh služb. Pri tem bi seveda morali skrbeti za čim večji vpliv občanov, zaposlenih v teh službah, na določanje politike glede splošnih družbenih usmeritev v prosveti, kulturi, javni upravi, zdravstvu in drugih dejavnostih. To dvoje bi po mnenju občnega zbora tudi kolektivom družbenih služb omogočilo, da pod enakopravnimi pogoji in brez odločilne besede posameznikov izven teh služb, ki jim zdaj režejo kruh, ustvarjajo in razvijajo tiste samoupravne odnose, ki jih, če so najmanj po lastni krivdi — zdaj pogrešajo in zaradi česar marsikdaj tudi izgubljajo voljo do dela.

Hkrati z vsem tem pa je občni zbor sindikata delavcev družbenih dejavnosti v Mariboru poudaril, da bodo njegove podružnice pri delu znotraj kolektivov morale skrbeti predvsem za uveljavljanje načela delitve po delu; za varovanje in usklajanje posamičnih in skupnih interesov, s čimer bodo zavarovane tudi pravice in koristi delavcev družbenih dejavnosti.

Prostor nam žal ne dopušča, da bi podrobneje spregovorili o problemih posameznih družbenih dejavnosti občine Maribor. Zato naš zapisek zaključujemo z mnenjem občnega zbora, da delavci teh dejavnosti svojih problemov nikoli ne bodo mogli rešiti sami, če se ne bodo povežali z delavci gospodarskih dejavnosti, saj so njihovi interesi med seboj tesno povezani. Zaradi tega so se na občnem zboru dogovorili, da bodo s svojimi problemi seznanili tudi občinski odbor sindikata delavcev industrije in rudarstva, ki naj bi tudi s svojo akcijo pomagal, da bi se hitreje uresničevali premiki, h katerim težijo.

—mG

Potrebujemo
 ■ POMOŽNO KUCHARICO
 ki bo delala poleg šefa, kakor tudi
 ■ HIŠNO POMOČNICO,
 ki bo delala v gospodinjstvu.
 Zelo dober zaslužek in dobri delovni pogoji.
 Ponudbe na:
 W. SUTER
 RESTAURANT ILGE
 CH 9500 Wil/St. Gallen
 (Schweiz)

TOVARNA SANITETNEGA MATERIALA - DOMŽALE

NA POTOVANJU, IZLETU, DOPUSTU, PÓD ŠOTOROM, V AVTOMOBILU, POVSOD NAJ VAS SPREMILJA ZELO PRAKTIČNA POTOVALNA APOTEKA IZDELEK

TOVARNE SANITETNEGA MATERIALA - DOMŽALE

BOLJE POTOVALNA APOTEKA BREZ POŠKODBE, KAKOR POŠKODBA BREZ POTOVALNE APOTEKE

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilo Republiškega sveta ZSS za Slovensko izdajo CVP Delavske enotnosti v Ljubljani. List je bil ustanovljen 30. novembra 1942. Urejuje uredništvo odbora Glavnih in odgovornih urednikov

MILAN POGACNIK

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ul. 4. Poštni predaj: 313-VI. telefon uredništva 316-672, 316-695. 312-400 in 310-033, uprave 310-033. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 501-I-591. Delovni račun pri Kreditni banki in hranilnici Ljubljana, št. 101-620-7-32000-10-3704-485. Pomožna številka stane 50 N-pal - 50 S-din - Narodna je. Crtična 6,50 N-din - 650 S-din - poletna 13 N-din - 1300 S-din in letna 28 N-din - 2800 S-din - Rokovstvo ne vračamo. Poštna plačana v gotovini - Tisk in knjižari ČZP Litografska pravica Ljubljana

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL - ZORBEITESE!

Posebna izdaja za RO sindikata delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije

Delo republiškega odbora sindikata delavcev storitvenih dejavnosti v mandatnem obdobju 1963-1967

Drugi občni zbor Republiškega odbora sindikata delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije sklicujemo v času obsežnih premikov in dosežkov v družbeno ekonomskem in političnem življenju. Obdobje od 1963. do 1967. leta je bilo namreč tako na gospodarskem kot na političnem področju izredno razgibano, zaradi česar pomeni za nadaljnji razvoj naše družbe čas smelih ukrepov, intenzivnega napredka in velikih uspehov.

Stalen razvoj proizvodjalnih sil, nenehna krepitev materialne osnove naše družbene skupnosti in zadovoljivi dosežki v vseh gospodarskih dejavnostih so bili posledica izredno dinamičnega delovanja vseh subjektivnih sil v naši družbeni skupnosti ter posledica sproščenih pobud delovnih ljudi. Samoupravljanje se je prav v tem času še posebej intenzivno razvijalo ter dobivalo čedalje pomembnejšo vlogo v našem ekonomskem in političnem življenju.

Obdobje med obema občnima zboroma v celoti označuje začetek izvajanja družbeno ekonomske reforme. Priprave nanjo ter nato uresničenje njenih ukrepov pa so dajale obeležje delu republiškega odbora.

IV. plenum CK ZKJ je sprožil proces energičnega in doslednega izločanja vseh birokratskih, etatiističnih, centralističnih in podobnih teženj iz našega družbeno ekonomskega in političnega življenja. Zato je postala družbeno ekonomska reforma izredno pomemben dejavnik, saj je naredila iz delavca-upravljavca neizprosne borca zoper vse ostanke konzervativne miselnosti, ki bi kjerkoli in kakorkoli poskušala razvrednotiti družbeno ekonomske odnose ter zavreti nadaljnji ekonomski in politični razvoj.

S spremembami v delitvi družbenega proizvoda v prid delovni organizaciji, z omejitvijo administrativnih posegov v poslovanje in delitev ustvarjenega dohodka, s svobodnim vključevanjem v druga gospodarska področja in v mednarodno delitev dela, z neposrednim odločanjem o lastni razširjeni reprodukciji, z nadaljnjim izpopolnjevanjem delitve dohodka, s poglobljanjem interne zakonodaje pa so se izoblikovali pogoji, pravice in dolžnosti delovnih kolektivov za celovito gospodarjenje in upravljanje. S tem da so postali delovni kolektivi nosilci razširjene reprodukcije, so

postali oblikovalci nadaljnega razvoja celotnega gospodarstva. Takšen ekonomski položaj pa je seveda terjal od vsega začetka poglobljeno in intenzivno urejanje odnosov tako med posameznimi organizacijskimi enotami, kakor tudi med posameznimi delovnimi mesti in delavci, da bi izboljšali organizacijo in tehnologijo poslovanja ter da bi dosledno izvedli delitev dohodka po delu.

Družbeno ekonomska reforma je zato seveda bistveno spremenila tudi materialne pogoje za delovne organizacije storitvenih dejavnosti. Vsem tem družbeno ekonomskim in političnim premikom pa smo seveda morali prilagajati tudi način in metode dela v našem sindikatu, od sindikalnih podružnic preko občinskih odborov do republiškega odbora. Zlasti pomembno je bilo vprašanje, kako zagotoviti takšen način in metode dela, da bi lahko delovali kot samostojna politična sila vsi organi od podružničnih do republiških, s tem pa seveda naš sindikat kot celota. Pri tem

smo si prizadevali, da bi sindikat ne bil le transmisija, samo posrednik in razlagalec ukrepov drugih, temveč da bi imel čimbolj progresivna stališča, izoblikovana ob lastnih spoznanjih, do posameznih problemov tako v delovni organizaciji kot v občini, republiki in zvezi. Ob tem pa smo posvečali posebno pozornost načinu oblikovanja posameznih stališč, da bi bila zasnovana na načelu demokratičnosti in kolektivnosti.

Družbeno ekonomska reforma je samo potrdila pravilnost dotedanjih prizadevanj našega sindikata za poglobljanje samoupravljanja ter za takšne družbeno ekonomske in politične odnose na vseh ravneh, ki bi slehernemu članu družbene skupnosti, še posebej pa delavcu-upravljavcu omogočili kar najbolj neposredno odločanje o vseh zadevah našega družbeno ekonomskega in političnega razvoja. Delovni človek, nosilec progressa v ekonomskih in političnih odnosih, je zato dobil osrednje mesto v delu in prizadevanjih našega sindikata.

Družbeno politične in organizacijske naloge republiškega odbora

Zadolžitve ustanovnega občnega zbora

Ocenjujoč poročila, predvsem pa referat o nekaterih neposrednih nalogah sindikata delavcev storitvenih dejavnosti na ustanovnem občnem zboru kot tudi razpravo na plenarnem zasedanju in v komisijah ter upošteva je dosežene družbeno ekonomske in politične rezultate, je ustanovni občni zbor zadal republiškem odboru zlasti naslednje naloge:

● Načelne, pogosto samo politične pobude za vključevanje delavcev v neposredno samoupravljanje so prerasle v stalno zahtevo po večjih materialnih pristojnostih, po urejanju in izpopolnjevanju materialnih in drugih pogojev samoupravljanja. Zato mora sindikat pospeševati te procese.

● Pomankljivi, neusklajeni in zastareli samoupravni predpisi so močno zaostriili neskladja v gospodarjenju, upravljanju, delitvi in delovno-pravni varnosti delavcev, zato se mora sindikat dosledno zavzemati za uvedbo večjega pravnega reda, za usklajevanje pravic in dolžnosti v kolektivu, znotraj delovnih enot in na delovnem mestu ter seveda še posebej zato, da bodo v kolektivih sprejeta načela spoštovali, izvajali in izpopolnjevali.

● Pri programiranju nadaljnega razvoja storitvenih dejavnosti moramo težiti za optimalnimi ekonomskimi učinki. Temu cilju se morajo podrediti vsi ozki lokalistični pogledi nekaterih občin in prevelika zaprtost posameznih delovnih kolektivov.

● Premalo proučena vlaganja občin, delovnih kolektivov ter drugi objektivni in subjektivni vzroki so pripomogli k enostranskemu, pogosto nenačrtnemu, zlasti pa neperspektivnemu vlaganju v storitvene dejavnosti. Republiški odbor se mora zato zavzemati za načrten in celovit razvoj storitvenih dejavnosti.

● Integracijski procesi, ki pogosto pomenijo le formalno združitve delovnih organizacij, morajo biti ekonomsko in politično upravičeni ter morajo zagotavljati kvaliteten premik v gospodarjenju in samoupravljanju.

● Materialna osnova kolektivov mora biti tolikšna, da bodo lahko izvajali enostavno in razširjeno reprodukcijo, ter da se bodo organsko razvijali.

● Še vedno prevladuje mnenje, da storitve v največji meri vplivajo na raven realnega standarda občanov. Zaradi tega

tudi določanje neustreznih cen onemogoča uveljavitev ekonomskih principov gospodarjenja v teh dejavnostih. Prav to pa lahko privede do še večjega prepada med ponudbo in povpraševanjem, do še bolj zaostrenih odnosov ter do še večjega osiromašenja v zagotavljanju posebnih storitev. Naloga republiškega odbora je, da se zavzame za takšno oblikovanje cen, ki bo omogočilo kolektivom storitvenih dejavnosti svobodno vključevanje v pogoje tržišča in vodenje takšne ekonomske politike, ki bo neposredno vplivala na skladen razvoj, dvig produktivnosti ter izboljšanje delovnih pogojev zaposlenih.

- Težek problem za storitvene dejavnosti pomeni skromna kreditna sposobnost delovnih kolektivov in občin, omejene možnosti in težki pogoji za najemanje investicijskih kreditov. Zato bo treba omogočiti zlasti za večje naložbe najemanje kreditov pri republiški gospodarski banki in, pod pogoji, ki bodo spodbujali k hitrejšemu razvoju teh dejavnosti.

- Za hitrejšo modernizacijo in zlasti za uvoz tistega dela opreme, ki je domača industrija še ne proizvaja, bo treba zagotoviti potrebna devizna sredstva. Za izpopolnitev teh dejavnosti pa bi morali močnejše angažirati komunalne banke, družbene investicijske sklade občin in namensko združena sredstva kolektivov. Za ta vlaganja je treba pridobiti tudi proizvajalna podjetja, poslovna združenja itd.

- Neurejena zunanja delitev močno vpliva na oblikovanje notranje delitve ter povzroča sila nestabilno stimulacijo proizvajalcev. Naš sindikat bi se moral zato zavzemati, da bo delovnim kolektivom storitvenih dejavnosti omogočeno povečevati osebne dohodka v skladu s produktivnostjo in ekonomičnostjo poslovanja, da bodo mogli formirati zadostna amortizacijska sredstva, da bodo svoje sklade formirali v tolikšnem obsegu, da bodo lahko zadostili potrebam po razširjeni reprodukciji in da si bodo lahko zagotovili potrebna sredstva za naložbe v družbeni standard.

- Pooštriti bo treba odgovornost za stimulacijo kadrov in za njihove življenjske pogoje. Vsi ti problemi močno vplivajo na realni standard proizvajalcev in povzročajo prekomerno fluktuacijo, kar pa spet vpliva na zniževanje produktivnosti. Ti problemi hkrati povzročajo različne družbene in politične zaostritve znotraj kolektivov, vplivajo na oblikovanje splošnega lika proizvajalca in marsikdaj tudi negativno delujejo na različne družbeno politične in ekonomske procese v kolektivu.

- Razdrobljenost, nizka produktivnost kolektivov ter omejevanje pri formiranju

dohodka in gospodarjenju ne zagotavljajo formiranja znatnejših sredstev za standard. Zaradi tega morajo sindikati iskati rešitev teh razmer v doslednejšem zavzemanju za izvajanje delitve po delu znotraj in izven kolektivov, v sodelovanju in povezovanju z drugimi kolektivi, v namenskem združevanju sredstev v občini.

- Peseben problem za komunalne delovne organizacije predstavlja financiranje potrošnje kolektivnih komunalnih storitev, katerih naročniki in odjemalci so občine. Zaradi nestabilnega financiranja ti kolektivi ne morejo normalno razvijati delovnih naprav in jih tudi ne morejo smotrno izkoriščati. Rešitev tega problema je možna samo z zagotovitvijo stabilnejših finančnih virov in z dolgoročnimi pogodbami med kolektivi in občinskimi skupščinami.

- Storitvene dejavnosti pretežno poslujejo v prostorih, ki so last družbe in morajo zanje plačevati najemnine, kar pa seveda močno vpliva na formiranje amortizacijskih sredstev. Zato bi se sredstva, zbrana od najemnin, morala v večji meri vračati za modernizacijo teh prostorov.

- Resneje je treba upoštevati tudi obstoječe zasebne kapacitete in možnost njihovega razvoja.

- Več pozornosti moramo posvetiti izobraževanju strokovnih kadrov, smejeje vključevati mlajše kadre na odgovornejša mesta in jim omogočiti dopolnilno izobraževanje, jim zagotoviti štipendije ter si prizadevati, da bodo ustanovljene take višje šole, ki bodo izobraževale specializiran kader za trgovino in gostinstvo ter še posebej za turistično dejavnost v širšem smislu.

- V prizadevanjih sindikata moramo preiti od proklamiranja načel družbenega upravljanja in delitve po delu k načrtnemu in strokovnemu zavzemanju za njih uresničitev. Vse to pa bo terjalo nove metode dela, dela, ki bo moralo biti poglobljeno, sistematično, vztrajno in dosledno. Vzporedno z bojem za uresničenje ustavnih načel pa se morajo sindikati spoprijeti tudi z ostanki birokratizma, centralizma, primitivizma itd.

- Novim nalogam morajo sindikati prilagoditi tudi oblike in metode svojega dela, pri čemer morajo še posebej paziti na enovitost, kvaliteto, strokovnost in aktualnost.

- V delu osnovnih organizacij bo potrebno še posebej razvijati posluh za dogajanja, razpoloženje in mnenje proizvajalcev za hitrejšo in popolnejšo obveščanje članstva in za dosledno ugotavljanje uspehov v gospodarjenju, samoupravljanju,

delitvi ter pri utrjevanju pravnega reda. Zavzemati se morajo za urejanje delovnih in življenjskih pogojev delavcev, skratka, biti moramo bolj pozorni, vztrajni, predvsem pa odgovorni za hitrejšo razvijanje notranjih odnosov v delovnih kolektivih.

Naloge kot posledica poglobljenih družbeno ekonomskih odnosov

Poleg zadolžitve ustanovnega občnega zbora pa je republiški odbor v minuli mandatni dobi opravil še številne druge naloge, pogojene z ekonomskim in političnim razvojem. Naj omenimo nekatere med njimi; predvsem pa stališča, ki jih je zavzel republiški odbor:

● VKLJUČEVANJE DELOVNIH ORGANIZACIJ V IZVAJANJE DRUŽBENO EKONOMSKE REFORME:

● Delo našega sindikata moramo usmeriti v boj za uresničitev ciljev družbeno ekonomske reforme, v priprave nanje in v njeno izvajanje.

● Vso pozornost je potrebno posvetiti reševanju tako zunanjih problemov oziroma sistemskih vprašanj kot notranjih problemov delovnih organizacij.

● Med najpomembnejše ekonomske ukrepe delovnih organizacij moramo šteti zlasti vodenje investicijske politike v duhu družbeno ekonomske reforme, pospešene intenzifikacije gospodarjenja, učinkovitejše aktiviranje notranjih rezerv preko sodobne in funkcionalne organizacije dela in poslovanja, večjega poslovnega sodelovanja, stimulativnejše delitve po delu, ustrežnejšega prilagajanja delovnega časa, racionalnejšega izkoriščanja kapacitet delovne sile, pestrejše oskrbe tržišča, prilagojene potrebam domačega in tujega potrošnika.

● Hitrejšo izvajanje ekonomskih ukrepov izven delovnih kolektivov bi morale temeljiti predvsem: na usklajevanju disparitetnih odnosov v cenah in v razvoju posameznih gospodarskih panog, na usklajevanju vseh vrst potrošnje, na ureditvi kreditnega sistema, deviznega sistema ter na prilagajanju politike carin pogojem lastnega gospodarjenja in mednarodne delitve dela.

● Sindikati se morajo zavzeti za pospešeno razreševanje vprašanj, ki neposredno sodijo v pristojnost občinskih skupščin, kot denimo določanje obresti od poslovnega sklada, prometni davek na storitve, prometni davek od alkoholnih pijač, določanje cen storitvam, politika najemnin za poslovne prostore itd. Vsi ti ukrepi namreč

odločilno vplivajo na obseg materialne baze delovnih kolektivov, na krepitev samoupravljanja ter na njihov skladen razvoj s potrebami tržišča in slednjic na standard zaposlenih v teh dejavnostih.

● Te naloge, ki predstavljajo dolgotrajen proces našega nadaljnega družbeno ekonomskega razvoja, terjajo intenzivna prizadevanja našega sindikata.

● STROKOVNO, DRUŽBENO EKONOMSKO IN POLITIČNO IZOBRAŽEVANJE

● Stalno in celovito izobraževanje je za dvig delovne in samoupravne sposobnosti delavca-upravljavca tako pomembno, da mu je treba v novi zakonodaji zagotoviti mesto, ki mu gre.

● Za celotno izobraževalno in vzgojno dejavnost ter za njen razvoj je treba zagotoviti stalna in zanesljiva sredstva.

● Uporabo sredstev za izobraževanje in vzgojo je treba organizirati tako, da bo zagotovljena čimvečja racionalnost, da bo dejavnost lahko sledila potrebam družbe ter da se bodo tudi na tem področju polno uveljavila samoupravna načela.

● Izobraževalna dejavnost, ki služi potrebam posameznih gospodarskih dejavnosti ali posameznim delovnim organizacijam, naj bi bila organizirana po izobraževalnih skupnostih delovnih organizacij, s tem da bi le-te prevzele obveznost financiranja in usmerjanja te skupnosti. Le s formiranjem področnih oziroma posebnih izobraževalnih skupnosti bi bilo mogoče doseči kar največjo smotrnost in učinkovitost izobraževanja.

● Kadrovskega problema ne moremo pojmovati samo kot ekonomski problem. Dejstvo, da brez ustreznih kadrov ni razvoja, ga označuje tudi kot politični problem.

● Vso pozornost moramo sindikati posvetiti izboljšanju strukture vodilnega kadra, zlasti v manjših delovnih organizacijah.

● Delovne organizacije bodo morale smotrneje zasnovati kadrovsko politiko in izobraževati ves zaposlen kader. V ta namen bodo morale pripraviti kratkoročne in dolgoročne programe izobraževanja.

● ZUNANJA IN NOTRANJA ZAKONODAJA

S področja zunanje zakonodaje je republiški odbor obravnaval naslednje osnutke zakonov ter posredoval pristojnim organom ustrežna priporočila:

● Osnutek temeljnega zakon o podjetjih;

● Osnutek zakona o blagovnem prometu;

● Osnutek zakona o zunanji trgovini;

● Osnutek zakona o gostinstvu;

● Osnutek zakona o komunalnih delovnih organizacijah;

● Osnutek temeljnega zakona o delovnih razmerjih;

● Osnutek zakona o pokojninskem zavarovanju;

● Osnutek zakona o spremembah volitev v delavske svete;

● Osnutek zakona o oblikovanju in družbeni kontroli cen;

● Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah splošnega zakona o obrtnih delavnicah samostojnih obrtnikov;

● Osnutek zakona o hišnikih, gospodinjstkih pomočnicah in postrežnicah.

Na področju interne zakonodaje delovnih organizacij pa je republiški odbor aktivno sodeloval pri oblikovanju:

● Statutov delovnih organizacij;

● Pravilnikov o delovnih razmerjih;

● Pravilnikov o delitvi dohodka in osebnega dohodka;

● Drugih samoupravnih aktov delovnih organizacij.

V ta namen je republiški odbor organiziral strokovna posvetovanja, izdajal ustrezne publikacije itd.

● DRUGE NALOGE:

Poleg doslej omenjenega je republiški odbor razpravljal ter ukrepal tudi na naslednjih področjih:

● priprave in zaključek turistične sezone (gostinsko turistični zbori);

● delitev dohodka in osebnih dohodkov ter njun vpliv na gospodarjenje in upravljanje v delovnih organizacijah;

● problematiko trga s kmetijskimi pridelki;

● problematika delovnih organizacij, ki se ukvarjajo s prometom blaga in uslug z inozemstvom;

● nadaljnji razvoj našega zunanjega trgovinskega sistema;

● gospodarjenje in samoupravljanje v delovnih organizacijah storitvene dejavnosti;

● srednjeročni program razvoja SRS;

● oblikovanje občinskih statutov;

● beneficiran delovni staž v storitveni dejavnosti;

● revalorizacija osnovnih sredstev;

● problematika kolektivnih pogodb pri zasebnih delodajalcih;

● zaposlovanje žensk v storitvenih dejavnostih.

Republiški odbor je reševal tudi številne pritožbe delavcev in posegal v konflikte v delovnih organizacijah, med delovnimi organizacijami in družbeno političnimi skupnostmi ter pri tem sodeloval z različnimi organi in institucijami.

Sindikati delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije v obdobju pred in med ekonomsko reformo

Aktivnost na področju nadaljnega razvoja socialističnih družbenih odnosov

V novih pogojih gospodarjenja in ob urejanju številnih političnih vprašanj tako v posameznem kolektivu kot izven njega pa se je bistveno spremenila tudi vloga organov upravljanja. Le-ti so namreč dobili nove objektivne možnosti, pogojene z razširjenimi ter objektiviziranimi materialnimi osnovami, za dosledno poglobljanje nji-

hovega dela. Vse to pa se je odrazilo tudi v njihovih prizadevanjih, saj so takoj ob začetku izvajanja družbene ekonomske reforme sprejeli številne pobude in sklepe za intenzivnejše gospodarjenje, izdelali kratkoročne in dolgoročne programe ekonomskega in družbenega razvoja itd. Upoštevaje ta dejstva pa so tudi republiški odbor, občinski odbori in sindikalne podružnice posvetili vso pozornost problematiki samoupravljanja v delovnih organizacijah, zlasti pa so usmerili svojo pozornost na proučevanje in usmerjanje vsebine

dela delavskih svetov in upravnih odborov.

Republiški odbor sindikata delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije je to problematiko temeljito in vsestransko proučeval. Rezultati teh analiz so opozorili na nekatere značilne pojave, skupne vsem delovnim organizacijam, čeprav je bila problematika v podrobnostih in v posameznih dejavnostih oziroma organizacijah zelo različna.

● V večjih delovnih organizacijah, kjer so imeli vse voljene organe upravljanja, so bile razmere mnogo boljše kot v manjših kolektivih, kjer so izvolili le upravne odbore, pa čeprav bi mogli pričakovati nasprotno, saj imajo manjši kolektivi mnogo več možnosti za hitro in dosledno realizacijo neposrednega upravljanja. Samoupravljanje v manjših kolektivih pa se ni razvilo v tolikšni meri kot v večjih delovnih organizacijah med drugim tudi zaradi skromnih materialnih pogojev in primitivizma v organizaciji in tehnologiji poslovanja, od česar pa je odvisna tudi akumulativnost delovne organizacije. Takšne razmere niso bile po volji sposobnim delavcem, zato so bili v delovnih organizacijah le toliko časa, dokler se jim ni ponudila možnost boljše zaposlitve. Tudi tisti, ki so bili že dolgo v podjetju, niso imeli posebnega zanimanja za notranje probleme podjetja in jih je zlasti šibek materialni položaj silil v iskanje dopolnilnega zaslužka. Vse te pomanjkljivosti pa so seveda neizbežno vplivale na razvoj samoupravljanja. Poleg tega je bila samoupravna aktivnost v veliki meri odvisna tudi od družbeno ekonomske in politične razgledanosti vodstvenega aparata, ki v mnogih primerih ni bil zainteresiran prepuščati pristojnosti v odločanju zaradi svoje centralistične, tehnokratske in administrativno mezde miselnosti.

● S tem pa še ni rečeno, da delavci niso razpravljali o nepravilnostih in da niso bili sposobni odločati o ekonomskem in političnem življenju svoje delovne organizacije. Tovrstne razprave so se zlasti razmahnile z izvajanjem družbeno ekonomske reforme. V njej so namreč delavci videli pogoj za odpravljanje ekonomskih in političnih protislovij in so se zato začeli vedno bolj odločno spopadati z negativnimi pojavi in seveda začeli mnogo dosledneje uveljavljati svoje samoupravne pravice in dolžnosti.

● Precej drugačne in mnogo bolj pestre so bile razmere v večjih delovnih organizacijah. Poleg tega, da so v številnih kolektivih uveljavili različne oblike neposrednega upravljanja, ustanovili samoupravne organe v delovnih enotah in jim

prepustili upravljanje s proizvajalnimi sredstvi in z materialno osnovo, pa je bilo za te organizacije značilno, da so delavci razpravljali v najširšem krogu, kako samoupravo čimbolj približati neposrednemu proizvajalcu. Nedvomno so vsa ta prizadevanja tudi odraz široke akcije sindikatov v daljšem obdobju.

Republiški odbor je posvetil posebno pozornost tudi oblikovanju in razvijanju delovnih enot ter razvoju samoupravnih odnosov v njih. Veliko delovnih organizacij storitvenih dejavnosti je že pred leti — po prvi akciji sindikatov — začelo zelo resno oblikovati delovne enote. Sprva so proizvajalci v enotah obravnavali predvsem proizvodne in poslovne probleme ter delitev osebnih dohodkov. Z nadaljnjim poglobljanjem samoupravnih odnosov v delovnih enotah pa so ponekod naredili precejšen korak v razširitvi samoupravnih pristojnosti tako s področja delitve dohodka kot delovnih razmerij in drugih medsebojnih odnosov.

Vsa ta prizadevanja pa so seveda spremljali tudi nekateri negativni pojavi objektivne in subjektivne narave. Upošteva je te pojave pa bi mogli razdeliti delovne organizacije v tri skupine.

V prvo skupino sodijo tiste delovne organizacije, ki so se odločile za organizacijo delovnih enot, v katerih se odvijajo ekonomski in sociološki procesi. V drugo skupino lahko uvrstimo tiste organizacije, ki so se ustavile na ravni obračunskih enot, v tretjo pa tiste, ki so ostale v mejah klasičnih organizacijskih shem tako pri organizaciji poslovanja, ekonomiki kot v upravljanju. Takšne razmere so bile deloma rezultat stališča republiškega odbora, ki je nasprotoval kakršnikoli uniformiranosti procesa decentralizacije upravljanja, ter se zavzemal za ekonomsko in politično smotrno rešitve, prilagojene specifičnostim in razvojni stopnji posamezne delovne organizacije. Med subjektivne vzroke, ki so ob določeni meri zavirali pospešeno oblikovanje delovnih enot, pa lahko uvrstimo tudi pomanjkanje sposobnih organizatorjev dela.

Med zunanjimi dejavniki, ki so negativno vplivali na decentralizacijo upravljanja, moramo zlasti omeniti nerešeno cenovne odnose, devizni in bančni sistem, politiko obratnih sredstev, neurejene materialne odnose med družbeno politično skupnostjo in delovno organizacijo ter status komunalnih delovnih organizacij. Poseben problem s področja samoupravljanja, ki mu je republiški odbor v svoji mandatni dobi posvetil precej pozornosti, je bilo tudi politično neupravičeno vmešavanje nekaterih zunanjih dejavnikov v

samoupravne pravice delovnih organizacij storitvene dejavnosti. Zato smo aktivnost našega sindikata usmerili v preprečevanje teh zunanjih vplivov, ki so, pogosto birokratsko, centralistično in subjektivistično obarvani; posegali v ekonomiko in samoupravljanje kolektivov. Taki posegi pa so seveda vplivali tudi na delo sindikalnih organizacij, ki so se zavzemale za vsestransko angažiranje zaposlenih v reševanju materialnih in moralno političnih odnosov znotraj organizacije in v občini ter se v mnogih primerih zoperstavljale vsakomur, ki je skušal omejevati delavca-upravljavca v njegovih pravicah in dolžnostih.

Pri podrobnejših analizah problemov samoupravljanja ter vzrokov, ki še vedno zavirajo prizadevanja delovnih kolektivov za nadaljnje poglobljanje samoupravnih odnosov, je prišel republiški odbor do nekaterih zanimivih ugotovitev, ki označujejo in opredeljujejo položaj delovnega človeka. Tako je za kvalitetno samoupravljanje nedvomno odločilna pravna zagotovitev pravic in dolžnosti delavcev. Podatki razkrivajo, da samo približno 5 % samoupravnih aktov zagotavlja delavcem pravico do organiziranja proizvodnje, prav toliko odstotkov tudi pravico, da zagotavljajo razvoj materialnih osnov svojega dela in zagotavljajo notranjo kontrolo in javnost dela; 9 % samoupravnih aktov zagotavlja delavcem pravico odločanja o delovnih pogojih in varstvu dela; 14 % samoupravnih aktov jim zagotavlja pravico odločanja o zvišanju osebnega in družbenega standarda ter o prenehanju delovnih razmerij; 18 % o odločanju v menjavi proizvodov in storitev; 23 % o skrbi za razvoj in program delovne organizacije; 27 % o vstopu novih delavcev v njihovo organizacijo ter o razpolaganju z družbenimi sredstvi; 31 % o razporejanju dohodka delovnih organizacij; 32 % o upravljanju delovne organizacije; 36 % o delitvi dohodka med delovne ljudi; 40 % o odločanju v primeru odcepitve, kooperacije, integracije itd.; 45 % pa o zagotavljanju lastnega izobraževanja.

Teh nekaj podatkov opozarja na neurejenost tega vprašanja, ki pa utegne v praksi pripeljati do odločilnih deformacij v materialnih in drugih odnosih. To mnenje potrjuje tudi dejstvo, da prihaja zlasti v času reforme prav na teh področjih do najmočnejših konfliktov.

Po drugi strani pa je značilna ugotovitev, da približno 50 % delovnih organizacij storitvenih dejavnosti uveljavlja samoupravljanje preko nižjih organizacijskih enot, kar je spričo velikega števila manjših kolektivov vsekakor zadovoljivo.

Nekatere pomanjkljivosti lahko zasledimo tudi na področju informiranosti delavcev in organov upravljanja, kar seveda vpliva na kvaliteto odločanja. Dejstvo, da le 55 % delovnih organizacij storitvenih dejavnosti sploh predvideva potrebo po informiranosti članov kolektiva, pomeni, da skoraj polovica delavcev nima verodostojnih informacij o ekonomskih in družbenih dogajanjih v podjetju. Prav tako se v sindikatih ne moremo sprijazniti z ugotovitvijo, da le 50 % samoupravnih aktov predvideva posvetovanje organov upravljanja s kolektivom pred sprejemom pomembnejših odločitev.

Zanimivo je dejstvo, da je v samoupravnih aktih opredeljenih le malo pravic, ki so izključno v pristojnosti delovne organizacije. Podatki kažejo, da je le 41 % delovnih organizacij storitvenih dejavnosti predvidelo pravico delavcev za posredovanje mnenj, predlogov in pripomb organov upravljanja, in da jim le 27 % daje pravico do dela na delovnem mestu, ki ustreza delavčevi sposobnosti, ter da ni skoraj nobena delovna organizacija predvidela, denimo, pravice delavca do stanovanja, do uporabe sredstev za rekreacijo, do pravne zaščite itd.

V pogojih družbene in ekonomske reforme pa se vse te pomanjkljivosti in iz njih izvirajoči konflikti razrešujejo mnogo hitreje, dosledneje in učinkoviteje, k čemur pa je v mnogem pripomogla tudi aktivnost sindikalnih organizacij in sindikalnih organov. Tako si je republiški odbor na osnovi obširno zbranega gradiva in analiz zavzemal v razvoju samoupravljanja zlasti za:

- Razvijanje samoupravnih odnosov na vseh ravneh;
- Vzpostavitev organov upravljanja v nižjih organizacijskih enotah delovnih organizacij;
- Uvedbo samoupravljanja oziroma odločanja delavcev o vseh ekonomskih in političnih vprašanih delovne organizacije;
- Uvedbo statusa delovne organizacije z organi samouprave v komunalnih službah, ki imajo še vedno status zavodov, v proračunskih ustanovah in režijskih skupinah;
- Ureditev pravih samoupravnih odnosov med družbo, kolektivom in posameznikom;
- Razrešitev in okrepitev materialne osnove in za ustrezno delitev dohodka;
- Strokovno, družbeno ekonomsko in ideološko politično izobraževanje organov upravljanja in članov kolektivov;

● Okrepljeno delo sindikalnih organizacij v kolektivih, ki mora biti opora organom samouprave;

● Vsestransko pomoč družbeno političnim organom in občini, ter za praktično pomoč pri reševanju organizacijsko-tehničnih, ekonomskih in medsebojnih odnosov v kolektivih.

Aktivnost na področju urejanja odnosov med družbo in delovno organizacijo

Decentralizacija sredstev med gospodarskimi organizacijami in družbo

Ker je bil osnovni pogoj za nadaljnji razvoj samoupravljanja v delovnih organizacijah storitvenih dejavnosti povečanje materialne baze, so se sindikati zavzemali v procesu izpopolnjevanja novega gospodarskega sistema za prerazdelitev sredstev med gospodarskimi organizacijami in družbo, kot je to nakazal že V. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. V obdobju od leta 1963—1967 se je spremenila udeležba gospodarstva v ustvarjenem neto produktu. To velja tudi za storitvene delovne organizacije. Ker so bile obveznosti posameznih gospodarskih področij zaradi različnih administrativnih posegov in zato različnega ekonomskega položaja različne, se tudi decentralizacija sredstev ni enako odrazila na vseh področjih.

Delež gospodarskih organizacij v ustvarjenem neto produktu se je v letih 1963 do 1967 povečal v trgovini od 47 % na 70 %, v gostinstvu od 59 % na 71 %, v organizacijah za turistično posredovanje od 65 % na 84 %, v obrti od 58 % na 71 % in v komunali od 65 % na 67 %. V celotnem gospodarstvu SRS pa se je ta delež povečal od 49 % na 69 %.

Samo delež neto produkta delovnih organizacij trgovine kot celotnega gospodarskega področja se je spreminjal skladno s povprečnim deležem neto produkta delovnih organizacij celotnega gospodarstva, medtem ko so vsa druga področja storitvenih dejavnosti, všteti nekatere stroke trgovine, razpolagale že v prejšnjih letih z večjim deležem novoustvarjenega dohodka. To pa ne pomeni, da bi storitvene dejavnosti v prejšnjem obdobju poslovale v ugodnejših ekonomskih pogojih kot druge dejavnosti gospodarstva, temveč to, da je družba v administrativno planskem gospodarstvu poskušala obvladovati ekonomske zakonitosti z več ali manj administrativnimi posegi. Ali z drugimi besedami pove-

dano, če je družba določala cene zaradi usklajevanja družbene reprodukcije, je morala tudi organizacijam storitvenih dejavnosti ustvariti vsaj približno enake pogoje poslovanja, kot so bili v drugih panogah gospodarstva, da bi jim zagotovila enostavno in razširjeno reprodukcijo. Tako so delovne organizacije storitvenih dejavnosti plačevale nižje stopnje amortizacije in obveznosti, kot denimo, obresti od poslovnega sklada, prispevka iz dohodka (pavšala), prispevka družbenim investicijskim skladom in prispevka v skupne rezerve gospodarskih organizacij.

Postopna decentralizacija sredstev v korist delovnih organizacij, predvsem pa decentralizacija sredstev ob gospodarski reformi, je izenačila pogoje poslovanja storitvenih dejavnosti. Vendar to izenačenje pogojev brez sočasnega svobodnejšega delovanja ekonomskih zakonitosti, predvsem pa zakona ponudbe in povpraševanja delovnim organizacijam storitvenih dejavnosti ne zagotavlja večje akumulativnosti. Upoštevati je namreč treba dejstvo, da je družba ob gospodarski reformi z decentralizacijo sredstev prenesla skrb za razširjeno reprodukcijo izključno na delovne organizacije same.

Republiški odbor je zato v minuli mandati dobi posvečal veliko pozornost sistemskim vprašanjem. V okviru svojih organov, na razširjenih posvetih s predstavniki delovnih organizacij in neposredno v delovnih organizacijah je republiški odbor spremljal in obravnaval posamezne spremembe v delitvi dohodka. Na posvetih izoblikovana stališča pa je nato posredoval odgovornim družbenopolitičnim skupnostim, ki so spremembe tudi predlagale.

Spremembe v ugotavljanju celotnega dohodka po načinu plačane realizacije smo večkrat obravnavali na različnih posvetih, ki jih je organiziral republiški odbor. Pomen osnovnega razloga, ki je narekoval prehod s sistema fakturirane na plačano realizacijo, se sicer ni zmanjšal, ker je likvidnost gospodarstva še vedno eno osnovnih vprašanj gospodarstva, toda čedalje bolj se razkrivajo tudi slabosti tega sistema v nadaljnjem razvoju samoupravljanja, v uvajanju delovnih enot in notranji delitvi po delu. Vendar pa je kljub prednostim fakturirane realizacije pred plačano le prevladovalo mnenje, da naj bi zadržali princip plačane realizacije.

Posebno aktiven pa je bil republiški odbor pri sprejemanju sprememb v temeljni delitvi celotnega dohodka na poslovne stroške, prometni davek in dohodek gospodarske organizacije. Med poslovnimi stroški so se zlasti spremenile obveznosti in tudi način obračunavanja amortizacije

ter obresti od poslovnega sklada. Obveznosti iz prometnega davka so se stalno spreminjale, zlasti pa so se spremenile ob gospodarski reformi, ko je prešel prometni davek iz proizvodnje v potrošnjo. Najpomembnejše pa so bile spremembe na področju delitve dohodka gospodarske organizacije. Republiški odbor se je v svojih stališčih sprjel na nizke akumulativnosti storitvenih dejavnosti, ki je preprečevala hitrejši razvoj samoupravljanja, vedno zavzemal za decentralizacijo sredstev med gospodarskimi organizacijami in družbo, pri tem pa poudarjal potrebo po stalnosti instrumentov in po njihovem ekonomskem in ne le fiskalnem delovanju.

AMORTIZACIJA

Amortizacija kot poslovni strošek je v zadnjih letih doživela precej sprememb. Najznačilnejše zanjo je večanje amortizacijskih stopenj, ker prvotne niso niti zdaleč zadostale za enostavno reprodukcijo osnovnih sredstev. Poleg tega pa je značilno tudi popuščanje togosti predpisov o uporabi amortizacijskih sredstev. Prvotna funkcija amortizacijskih sredstev je bila le zamenjava obstoječih kapacitet, sedaj pa se tisti del amortizacije, ki pripada poslovnemu skladu, lahko uporablja enako kot vsa druga denarna sredstva poslovnega sklada.

Zaradi revalorizacije osnovnih sredstev se je z letom 1963 in ponovno z letom 1967 povečala osnova za obračun in vplačilo amortizacije. Zakon o stopnjah amortizacije osnovnih sredstev iz leta 1964 pa je prinesel važno pomembno novost, saj so 7 njim bile določene poleg fiksnih amortizacijskih stopenj za nekatere skupine osnovnih sredstev tudi amortizacijske stopnje v obliki razmakov. Delovne organizacije so bile pooblašene, da sorazmerno z uporabo osnovnih sredstev povečujejo najnižjo amortizacijsko osnovo. Zadnji zakon o amortizaciji osnovnih sredstev pa pomeni pri določanju amortizacijskih stopenj še korak dlje, s tem, da so predpisane minimalne amortizacijske stopnje, ki jih delovne organizacije lahko povečujejo, upoštevaje pač svoj ekonomski položaj.

Prejšnji zakon o amortizaciji osnovnih sredstev je prepuščal občinski skupščini, da gostinskimi, obrtnimi in komunalnim organizacijam zmanjša polni znesek amortizacije ali pa da jih oprosti plačevanja amortizacije. Veljavni zakon o amortizaciji osnovnih sredstev tega ne predvideva več, z izjemo sezonskih gostinskih organizacij, ki lahko obračunavajo amortizacijo samo za čas, v katerem uporabljajo omenjene objekte. Ta sprememba je v skladu z osnovnim stališčem republiškega odbora, da mora amortizacija delovnih organizacij zagotavljati sredstva za enostavno reprodukcijo.

OBRESTI OD POSLOVNEGA SKLADA

Obresti od poslovnega sklada so se kot instrument neenakomernega zajemanja akumulacije po posameznih skupinah gospodarskih organizacij v storitvenih dejavnostih v obdobju do gospodarske reforme določale in pobirale v vseh predvidenih stopnjah in oblikah. Splošno obrestno mero od poslovnega sklada, ki je znašala 6 %, so plačevale le trgovske organizacije, z izjemo trgovine s prehranbenimi proizvodi, ki jo je plačevala le v višini 2 %. Tudi gostinske organizacije so plačevale splošno obrestno mero od poslovnega sklada v višini 2 %, razen sezonskega gostinstva, ki jo je plačevalo v višini 1 %. Komunalne organizacije in organizacije

storitvene obrti pa so plačevale do leta 1965 obrestno mero v pavsalnem znesku.

S prvimi ukrepi gospodarske reforme se je znižala splošna obrestna stopnja od gospodarskih skladov na 4 %, s tem da jo za gostinstvo, obrt in komunalno določajo občinske skupščine od 0 do 4 %, kot to določa zakon.

V obrazložitvah osnutka novega zakona o revalorizaciji osnovnih sredstev je bilo zagotovljeno, da se s povečano vrednostjo osnovnih sredstev nominalno ne bodo povečale obresti na poslovni sklad. Z zakonom so bile sprejete znižane stopnje obresti na poslovni sklad in bilo je tudi zagotovljeno, da bodo tudi stopnje ustrezno nižje, kolikor bo zbranih več sredstev v prihodnjem letu. Medtem ko pomenijo v trgovini sredstva iz tega nastava dohodek federacije, pa pomenijo obresti na poslovni sklad, ki jih plačujejo gostinske, obrtno-storitvene in komunalne gospodarske organizacije, dohodek občine. Le-ta pa se kot skuotna sredstva družbene reprodukcije vlagajo v kreditni sklad banke, s tem da se morajo vložena sredstva komunalnih gospodarskih organizacij uporabljati za namensko kreditiranje komunalnega gospodarstva.

Stališče republiškega odbora o določanju občinskih skupščin o višini obresti na poslovni sklad je, da naj se ne bi stopnja stalno spreminjala, zbrana sredstva pa naj bi se podobno kot v komunalnem gospodarstvu dosledno uporabljala za kreditiranje razvoja gostinskih in obrtnih organizacij.

PROMETNI DAVEK

Za obračunavanje prometnega davka v predfornemnem obdobju je značilna velika raznolikost stopenj zveznega in občinskega prometnega davka ter večkratno obdavčenje prometa proizvodov. Pomembna sprememba za gostinske organizacije v obdobju do začetkov uvajanja gospodarske reforme je bila uzakonjena julija 1964. leta, ko je bil ukinjen zvezni prometni davek. Gostinskimi organizacijam se je tako za zmanjšani prometni davek zboljšal ekonomski položaj, ker cen večinoma niso spreminjale.

V prvi skupini ukrepov gospodarske reforme so bile sprejete temeljne spremembe v zajemanju in stopnjah prometnega davka. Republiški odbor je bil seznanjen s predlogi sprememb, zlasti s predvidenim prenosom prometnega davka iz proizvodnje v potrošnjo. Sindikati smo doglašali s prenosom prometnega davka v trgovino, ker je ta prenos v interesu splošne gospodarske politike.

Zvezni, republiški in občinski prometni davek obračunava trgovina od vseh proizvodov, namenjenih za potrošnjo. Splošni stopnji zveznega in republiškega prometnega davka sta se letos sicer spremenili, vendar v globalu ne presegata lanske obremenitve.

Kot instrument gospodarske reforme je bil na novo uveden zvezni prometni davek od storitev, ki se plačuje od plačil za zunanjetrgovinske storitve in od plačil za promet na debelo. Ta instrument pa je izrazilo fiskalnega značaja. Njegov namen je, da zmanjša akumulativnost zunanje trgovine in trgovine na debelo, ki se je z gospodarsko reformo povečala.

Gostinske organizacije so z gospodarsko reformo vnovič dobile obveznost, da plačujejo zvezni prometni davek od umetnih alkoholnih pijač, ki se je v januarju letos še povečal. Obveznost prometnega davka praviloma ne bremenil delovne organizacije, vendar pa gostinstvo teh povečanih obveznosti prometnega davka ob gospodarski reformi ni moglo v celoti vkalkulirati v ceno svojih uslug. Poleg zveznega prometnega davka plačujejo gostinske organizacije tudi občinski prometni davek od vseh alkoholnih pijač in to po zelo različnih stopnjah, odvisno pač od politike posameznih skupščin do razvoja gostinstva in turizma.

Osnova za plačevanje prometnega davka v gostinstvu je prodajna cena. Obračunavanje prometnega davka od prodajne cene pa ni razumljivo, ker se s kvaliteto obrata povečuje tudi

davčna osnova. Posledica tega pa je zmanjševanje dohodka tistih gostinskih obratov, ki nudijo najbolj kvalitetne gostinske usluge. Zato je republiški odbor predlagal pristojnim organom, naj bi tako federacija kot občinske skupščine, določale prometni davek od količine in ne od prodajne cene. To priporočilo so tudi že začele upoštevati nekatere občinske skupščine in so predpisale prometni davek od količine. Z letošnjim letom pa so vse občinske skupščine spet prešle na določanje prometnega davka od prometa.

Nekatere občinske skupščine so predpisovale tudi prometni davek od storitve v gostinstvu, to je od nočitev. Republiški odbor je nasprotoval takemu odnosu občinskih skupščin do razvoja gostinstva in turizma. Spremembe in dopolnitve temeljnega zakona pa ne dajejo več možnosti občinskim skupščinam, da bi davek od storitev v gostinstvu predpisovale tudi v letu 1967.

Obrtne organizacije plačujejo občinski prometni davek. Večina osebnih in deficitarnih storitev je oproščena plačevanja prometnega davka. Republiški odbor je vedno zagovarjal stališče, da lahko ravno občinske skupščine skozi politiko obveznosti usmerjajo razvoj obrti na svojem območju. Zlasti prometni davek bi zato moral biti kot ekonomski instrument dejanski usmerjevalec razvoja storitvene obrti. To stališče pa so nekatere občinske skupščine upoštevale bolj, druge manj.

PRISPEVEK IZ DOHODKA

Iz dohodka so delovne organizacije plačevale prispevek iz dohodka, praviloma po enotni stopnji 15 %. Trgovinske organizacije za prodajo živil so bile tega prispevka oproščene, gostinske, obrtno-storitvene in komunalne organizacije pa so ga plačevale v obliki pavšala, ki je vseboval tudi prispevek družbenim investicijskim skladom, prispevek skupnim rezervam gospodarskih organizacij ter v storitveni obrti in komunali tudi obresti od poslovnega sklada. Pavšalni prispevek so določale občinske skupščine v okviru maksimalno določenih stopenj, čeprav je bil v praksi določen vedno nižji pavšalni znesek, saj so občinske skupščine skoraj vedno upoštevale nizko akumulativnost teh dejavnosti. Pavšalni prispevek, ki so ga delovne organizacije sicer morale obračunati, so lahko občinske skupščine v celoti ali deloma odstopile gospodarski organizaciji. Z gospodarsko reformo pa je bil ukinitven prispevek iz dohodka. Delovnim organizacijam storitvenih dejavnosti, ki so plačevale prispevek iz dohodka občini, so občinske skupščine na priporočilo republiškega odbora zaradi izredno neugodnega ekonomskega položaja letih, večinoma že v drugem polletju leta 1964 odstopile celoten pavšalni prispevek. Ker je bil pavšalni prispevek pri večini teh organizacij minimalen, tudi popolna oprostitve plačevanja tega prispevka ni pomenila znatnejšega izboljšanja materialne baze delovnih organizacij. Nasprotno, te delovne organizacije so dobile s postopnim prehodom na ekonomske odnose nove obveznosti, to je obresti od poslovnega sklada in prispevek skupnim rezervam gospodarskih organizacij.

Podobne so razmere v trgovini s prehrabeniimi proizvodi, ki ni bila z ukinitvijo prispevka iz dohodka deležna olajšav, ker tega prispevka tudi že prej ni plačevala, medtem ko so ostale zanj nespremenjene druge obveznosti. Tako je ukinitveni prispevek iz dohodka vplival na povečanje materialne baze le pri drugih trgovskih delovnih organizacijah.

PRISPEVEK OD IZREDNEGA DOHODKA

Z letom 1964 je bil ukinitven prispevek od izrednega dohodka, ki so ga plačevale izredno akumulativne organizacije. Od storitvenih delovnih organizacij so ta davek plačevale le ne-

katere trgovinske organizacije na debelo in zunanja trgovina. Republiški odbor se v svojih predlogih in stališčih ni strinjal s takim načinom zajemanja akumulacije, ki je destimuliral delovne organizacije za doseganje večjih poslovnih rezultatov.

Naslednji element po odbitku prispevka iz dohodka in prispevka od izrednega dohodka je bil čisti dohodek. Z decentralizacijo sredstev ob gospodarski reformi se je ta element delitve celotnega dohodka delovne organizacije izenačil z dohodkom in je zato odpadel iz delitve.

PRISPEVEK V REZERVNI SKLAD

Obvezni prispevek v rezervni sklad gospodarske organizacije, ki služi za pokrivanje izgub, ugotovljenih po zaključnem računu, se v omejenem obdobju ni spremenil. Visina obveznosti plačevanja v rezervni sklad pa odstopa od splošnega določila pri trgovinskih delovnih organizacijah, ki potrebujejo sprico splošnih poslovnih pogojev in zaradi gibanja na tržišču tudi večja rezervna sredstva.

Bistvena sprememba je nastala samo pri formiranju rezervnega sklada trgovinskih delovnih organizacij, ki se ukvarjajo s prodajo kmetijskih proizvodov. Ukinjeni so bili skladi rizika, njihovo vlogo pa je prevzel rezervni sklad. Namen te spremembe je bil omogočiti trgovinskim delovnim organizacijam, ki so s kmetijskimi proizvajalnimi organizacijami v pogodbenem odnosu, koriščenje rezervnega sklada že med letom, hkrati pa prenesti pravico razpolaganja s temi sredstvi neposredno na delovne organizacije, ker so občinske skupščine sredstva sklada rizika trgovinskih organizacij večinoma koncentrirale na ravni občine. S tako koncentracijo pa so bile okrnjene samoupravne pravice delovnih organizacij.

Hkrati z omenjenim pa se je spremenila tudi sama osnova plačevanja prispevka v rezervni sklad. Trgovinske delovne organizacije so do spremembe plačevale prispevek v višini 2 % od prometa blaga s kmetijskimi proizvodi, po novih določilih pa ga odvajajo v višini 5 % od poročno razpoložljivega poslovnega sklada. Razlika v osnovi je velika, saj je koeficient obratovanja največji ravno v prehrabeni trgovini. Zbrana sredstva za rezervni sklad trgovinskih kmetijskih organizacij so po novem načinu ugotavljanja znatno manjša.

Republiški odbor je predlog za ukinitvev sklada rizika trgovinskih organizacij obravnaval na predsedstvu in se je strinjal z njim, ker je v tem videl tako zmanjšanje obveznosti trgovinskih organizacij prehrabene stroke, ki so zaradi administrativno določenih cen oziroma marž od vseh trgovinskih organizacij poslovale v najtežjih pogojih, pa tudi zavoljo tega, ker so s tem dobile delovne organizacije večje samoupravne pravice pri odločanju o namenu uporabe ustvarjenih sredstev. Republiški odbor je tudi menil, da bodo sredstva skladov delovne organizacije same najbolj uporabile, če jih bodo v pogodbenem odnosu s kmetijskimi proizvajalci uporabile za kritje rizika in si s tem zagotovile večjo kontinuiteto v proizvodnji nekaterih važnih kmetijskih artiklov, medtem ko so občinske skupščine sredstva sklada rizika skoraj izključno uporabljale za zniževanje cen za potrošnika. Vprašanje je le, če bodo sredstva trgovinskih organizacij prehrabene stroke zadostovala za kritje morebitnega rizika v prodajnih odnosih s kmetijskimi proizvajalci, posebno sedaj, ko je vedno bolj očitna potreba po pogodbenem sodelovanju med trgovino in kmetijstvom.

PRISPEVEK V SKUPNE REZERVE

Pri določanju prispevka v skupne rezerve gospodarskih organizacij je večina občinskih skupščin v obdobju gospodarske reforme — z

obrazložljivo, da so se povečale potrebe po skupnih rezervah za kritje poslovnih izgub in sanacija gospodarskih organizacij — izkoristila pooblastilo zakona o ustvarjanju in uporabi sredstev skupnih rezerv in zvišala prispevek v skupne rezerve gospodarskih organizacij od obvezne stopnje 3 %, ki gre v skupne rezerve republike, na stopnjo 5 % od čistega dohodka, zmanjšane za izplačane bruto osebne dohodke in za prispevek v rezervni sklad gospodarske organizacije.

PRISPEVEK IZ OSEBNIH DOHODKOV

Prispevki iz osebnih dohodkov so se stalno spreminjali. Z uvajanjem gospodarske reforme so se zmanjševale stopnje proračunskega prispevka iz osebnega dohodka in prispevka za socialno zavarovanje. Stališče republiškega odbora pa je bilo, da naj se osebni dohodki na račun zmanjšanih prispevkov iz osebnih dohodkov in za tisti del, ki so jih delovne organizacije namenile za osebne dohodke, ne povečujejo linearno, ampak v skladu z načeli nagrajevanja po delu. Za preostale prispevke, to je za stanovanjski prispevek in prispevek za vozne karte, pa je značilno, da se ta sredstva ne zbirajo več na ravni družbeno političnih skupnosti, ampak v delovnih organizacijah samih, za kar se je republiški odbor v svojih stališčih tudi vedno zavzemal. Leta 1964 je bil uveden še prispevek za izgradnjo in obnovo Skopja, ki ga delovne organizacije obračunavajo od osebnih dohodkov in od sredstev, namenjenih v poslovni sklad in sklad skupne porabe. Od leta 1965 plačujejo delovne organizacije od bruto osebnih dohodkov 0,2 % prispevek za zaposlovanje.

V letu 1967. deloma pa že v letu 1966, so občinske skupščine uvedle prispevek za uporabo mestnega zemljišča, s katerim naj bi se finansirale potrebe kolektivne komunalne potrošnje, to je gradnje cest, pločnikov, zelenic, otroških igrišč, parkirnih prostorov, javne razsvetljave itd. Za te namene niso več predvideni niti občinski skladi niti sredstva investitorjev.

Republiški odbor je soglašal z uvajanjem ekonomskih odnosov na področju kolektivne komunalne potrošnje. hkrati pa je tudi opozoril, da obveznost zaradi specifičnih pogojev poslovanja v posameznih dejavnostih predstavlja različne obremenitve. Tako bi morale občinske skupščine pri določanju stopenj upoštevati potrebe gostinskih in turističnih uslug, ki zahtevajo relativno večje poslovne in druge površine.

Osnovni problemi reguliranja odnosov med družbo in delovnimi organizacijami

SISTEM CEN

Republiški odbor je, zavedajoč se pomena oblikovanja cen za normalen razvoj storitvenih dejavnosti, v svojih stališčih vedno poudarjal potrebo po večjem vplivu tržišča na oblikovanje cen v storitvenih delovnih organizacijah, hkrati pa je tudi opozorjal, da je možen le postopen in z materialnimi pogoji skladen prehod na proste cene, sicer bi bila nevarnost neupravičenega zviševanja cen in verižnih reakcij na tržišču.

V trgovini je v glavnem ostal v veljavi način oblikovanja izpred zamrznjenja cen leta 1965. Cene v trgovini se oblikujejo tako, da določa Zvezni izvršni svet marž v absolutnem znesku ali v procentu za nekatere proizvode, za nekatere manj pomembne prehranske proizvode pa občinska skupščina, medtem ko lahko najvišjo ceno za osnovne življenjske proizvode

določijo občinske skupščine v mejah, kot jih je določil ZIS. Cene za vse druge proizvode določajo trgovinske organizacije tako, da pritevajo stopnjo marže oziroma rabaja, ki so ga dosegle v letu 1964 ali v začetku leta 1965 bodisi po posameznih proizvodih ali skupinah proizvodov.

Sistem družbene kontrole cen in marž pa zaradi svoje togosti — predvsem tam, kjer je stopnja marže določena po proizvodih in ne po skupinah proizvodov — povzroča vrsto negativnih posledic, ker v marsikaterem primeru še vedno onemogoča vpliv trga. Nasprotno pa se je izkazalo, da svobodnejši sistem oblikovanja cen v okviru poprečne marže po skupinah proizvodov ne povzroča neupravičenega zviševanja cen, seveda če sta vsaj kolikor toliko usklajeni ponudba in povpraševanje.

Stališče republiškega odbora je, da bi bilo treba za proizvode, za katere so tržni odnosi že usklajeni, to je za tiste proizvode, za katere se formirajo cene svobodno že v industriji, in za vse proizvode s tako imenovane liste liberaliziranega uvoza, omogočiti tudi v trgovini prosto oblikovanje cen po ponudbi in povpraševanju. Za preostale proizvode pa menimo, da bi bilo treba še naprej obdržati ustrezen sistem neposredne družbene kontrole cen, vendar bi moral biti z izjemo osnovnih prehranskih proizvodov veliko bolj svoboden. Po našem mnenju bi torej trgovina morala imeti večje možnosti, da se v določenem obdobju prilagodi ponudbi in povpraševanju v okviru maksimalne poprečne marže za grupo proizvodov.

V pogojih svobodnejšega določanja cen so bosta morali trgovina in proizvednja bolj spoznavati za trajnejše in trdnjše poslovne odnose in prodajne pogoje, v katerih bodo prišli do veljave obojestranski ekonomski interesi. Trajnejši poslovni odnosi namreč vnašajo v poslovanje stabilnost in omogočajo dolgoročno poslovno usmeritev. Le v takih pogojih pa je mogoče pričakovati tudi umirjenešje gibanje cen v trgovini.

Cene v gostinstvu se v celotnem mandatsnem obdobju republiškega odbora formirajo svobodno, po ponudbi in povpraševanju. Tržišče je edini in zelo učinkovit regulator cen. Ob gospodarski reformi gostinske organizacije kljub svobodnemu formiranju cen — zaradi izredne prožnosti gostinskih uslug — izven penzionskih cen niso dvignile v skladu s povečanimi materialnimi stroški. Republiški odbor je o cenah v gostinstvu vedno priporočal delovnim organizacijam, da naj svojo poslovno politiko za povečevanje dohodka usmerijo predvsem v povečevanje prometa, ne pa v videz enostavnejše in učinkovitejše povečevanje cen.

Cene v storitveni obrti so se vse do nedavna oblikovale v pogojih pretiranih administrativnih posegov organov občinske skupščine, po navadi celo brez vzroka ter brez materialnega nadomestila za nastalo razliko med ekonomsko in nižjo določeno ceno za posamezne storitve. To je imelo za posledico nizko akumulativnost delovnih organizacij storitvene obrti in s tem zaostajanje razvoja storitev v skladu z zahtevami sodobnega zadovoljevanja potrošnikov. V letošnjem letu pa posamezne občinske skupščine že sproščajo cene nekaterih obrtnih storitev.

Republiški odbor se je vseskozi zavzemal za sprostitve cen obrtnih storitev, in to iz dveh razlogov. Ni mogoče zahtevati, da bi organizacije po obsegu in kvaliteti sledile zahtevam potrošnikov, ne da bi ob tem dobile za to plačilo, ki ga trg priznava. Na drugi strani pa bi omogočila sprostitve pogojev za prosto oblikovanje cen pri vseh teh delovnih organizacijah normaliziranje ekonomskih odnosov tudi na tem gospodarskem področju.

Na oblikovanje cen komunalnih uslug, podobno kot v storitveni obrti vpliva z administrativnimi posegi občinska skupščina, včasih

z ekvivalentnim materialnim nadomestilom v obliki zmanjšanih obveznosti, največkrat pa kar brez tega. Zaradi posebnega družbenega pomena komunalnih dejavnosti, katere usluge morajo biti dostopne vsem prebivalcem, pa je potrebno, da družbeno politična skupnost nadzoruje raven cen za posamezne komunalne storitve. Vendar je stališče republiškega odbora, da bi morala občinska skupščina iz svojih skladov poravnati ustrezno razliko, kolikor cena za komunalno storitev, ki zagotavlja redno poslovanje, razširjeno reprodukcijo delovnih organizacij ter dvig standarda neposredno zaposlenih presega kupno moč prebivalstva.

KREDITNA POLITIKA

Ker je kreditna politika nedvomno eden najvažnejših dejavnikov razvoja gospodarstva, ji je republiški odbor posvečal ves čas svoje mandatne dobe veliko pozornost. Kot se je spremenila osnovna vloga kreditne politike ob gospodarski reformi — od zagotavljanja hitre gospodarske rasti k zagotavljanju gospodarske stabilnosti — tako so se spremenila tudi prizadevanja republiškega odbora.

Osnovna značilnost za skoraj celotno predreformno obdobje je bila visoka stopnja družbene akumulacije in velika vlaganja v industrijo. Zato je republiški odbor v tem obdobju v svojih stališčih opozarjal družbeno politične skupnosti na pomembnost in potrebo nadaljnega razvoja storitvenih dejavnosti in na njihovo nizko akumulativnost, ki ne prenese niti splošno veljavne obrestne mere in odplačilnega roka. V obdobju po prvih začetkih uveljavljanja gospodarske reforme pa smo se zavzemali za dosledno uveljavljanje kreditnega sistema v okviru nove kreditne politike.

Kreditna politika na posameznih področjih storitvenih dejavnosti pa je bila v predreformnem obdobju bolj ali manj enaka in je izjemo pomenil le turizem. Naložbe so zaostajale za naložbami v druge gospodarske dejavnosti, čeprav je bila zlasti v trgovini znatno večja lastna udeležba. V reformi, ko je družba z decentralizacijo sredstev prenesla skrb za razširjeno reprodukcijo na gospodarske organizacije, pa se kreditna politika in predvsem kreditni sistem na posameznih področjih storitvenih dejavnosti različno oblikuje.

V trgovini se pojavlja hkrati tako problem kreditiranja obratnih kot osnovnih sredstev. Restrikcija kreditov za obratna sredstva že od prvih začetkov uvajanja gospodarske reforme sili trgovinske organizacije, da začnejo v večji meri kot poprej formirati lasten sklad obratnih sredstev. Trgovina je vse do gospodarske reforme poslovala pretežno s tujimi obratnimi sredstvi, ki jih je lahko najemala in kar je bilo tudi v skladu z ekonomičnostjo poslovanja, saj je bila obrestna mera za kredite skoraj enaka obrestni meri na poslovni sklad. Ostanek akumulacij v trgovini je zaradi visoke stopnje družbene akumulacije kljub tujim obratnim sredstvom le deloma zadoščal za razširitev ter modernizacijo prodajne mreže. Decentralizacija sredstev ob gospodarski reformi je z izjemo trgovine s prehranbenimi proizvodi sicer izboljšala ekonomski položaj trgovinskih organizacij, vendar kljub temu ne v taki meri, da bi lahko hkrati ustvarjale potrebna sredstva za naložbe v osnovna in obratna sredstva, kot to terja sistem kreditiranja obratnih sredstev.

Sedanja politika ustvarjanja lastnih obratnih sredstev v trgovini bistveno vpliva na stabilizacijo gospodarstva, hkrati pa povzroča tudi nove probleme. Poslovanje s pretežno lastnimi obratnimi sredstvi je tudi v interesu trgovinskih organizacij samih. Zato je stališče republiškega odbora, da je treba prehod na lastna obratna sredstva trgovinskih organizacij prilagoditi realnim možnostim razvoja trgovine, ki jih predvideva srednjeročni program razvoja in ki so v skladu s cilji gospodarske reforme. Zato

bi bilo treba v okviru materialnih možnosti in potreb razvoja trgovinske mreže izdelati točen program formiranja lastnih obratnih sredstev in temu prilagoditi tudi sistem kreditiranja.

Kreditna politika v turizmu in gostinstvu je že v predreformnem obdobju spričo družbenega interesa za pospešeno povečanje zmogljivosti za inozemski turizem omogočala večje naložbe v te dejavnosti. V sedanjem sistemu naj bi bili poleg lastne akumulacije gostinskih in drugih delovnih organizacij, ki dopolnjujejo turistično ponudbo, tuji krediti dopolnilna sredstva za naložbe. Decentralizacija deviznega sistema s povečevanjem retencijske kvote ustvarja pogoje za najemanje tujih kreditov za izgradnjo turističnih objektov in hkrati omogoča združevanje interesov devizno aktivnih in devizno pasivnih delovnih organizacij. S tem je zagotovljena tudi možnost za hitrejšo razširjanje reprodukcije turističnih organizacij, ki razpolagajo že z relativno večjim delom deviznih sredstev kot drugo gospodarstvo, medtem ko njihova dinarska akumulativnost zaostaja za akumulativnostjo drugih delovnih organizacij.

Čeprav naj bi bili ti dve možnosti osnovni vir kreditov v turizmu, pa je pri reguliranju teh odnosov s tujimi partnerji še vrsta nerešenih vprašanj, kot denimo retransfer, garancije, svobodno razpolaganje z deviznimi sredstvi itd.

V zvezi s stimuliranjem turistične izgradnje so v zveznem merilu že sprejeli predpise za regresiranje obrestne mere, v republiškem merilu pa predvidevajo ukrepe za podaljševanje rokov za kredite.

Sredstva za naložbe v storitveno obrt so bila v celoti prepučena delovnim organizacijam in občinskim skupščinam. Možnosti najemanja kreditov so bile za delovne organizacije obrti majhne, pogoji pa zaradi nizke materialne baze največkrat niso bili sprejemljivi. Tudi novi sistem kreditiranja zaradi razdrobljenosti storitvene obrti razmer ne bo bistveno izboljšal. Samo z uvajanjem ekonomskih cen za storitve in s tem ekonomskih odnosov v poslovanje storitvene obrti lahko v naslednjem obdobju pričakujemo formiranje znatnejših sredstev za reprodukcijo, medtem ko so dosežanja sredstva odstopljenih ali oproščenih davčatev zaradi nadomestila za administrativno določene cene razdrobljena po posameznih organizacijah.

Republiški odbor je v svojih priporočilih o finansiranju storitvene obrti vedno zagovarjal stališče, da so občinske skupščine dolžne v obliki kreditov usmeriti v storitveno obrt vsaj sredstva iz obresti od poslovnega sklada. Hkrati smo tudi opozarjali na potrebno udeležbo drugih gospodarskih področij, ki so neposredno zainteresirana za razvoj obrtnih storitev.

Sistem kreditiranja komunalnega gospodarstva je zaradi specifične vloge in položaja, ki ga imajo te organizacije, popolnoma drugačen kot na drugih področjih storitvenih dejavnosti. Do gospodarske reforme je bil sicer popolnoma neurejen, v zadnjem času pa je bilo sprejetih nekaj zakonskih določil, ki jasno postavljajo nosilca, medtem ko je vprašanje finansiranja še vedno nerazrešeno.

Osnovno stališče republiškega odbora o kreditiranju komunalnega gospodarstva je, da je občina kot usmerjevalec in nosilec programa razvoja komunalnih dejavnosti dolžna ustvarjati pogoje za razširjeno reprodukcijo komunalnih objektov in naprav bodisi z dolgoročnimi kreditnimi sredstvi in z namenskimi prispevki, bodisi neposredno s cenami za komunalne storitve. Ker sedanji kreditni pogoji zaradi odplačilnih rokov in obrestne mere za ustrežnejše razvijanje komunalnega gospodarstva niso stimulatívni, bi bilo treba zagotoviti, da bi se krediti za vlaganje v komunalne objekte in naprave, ki služijo tudi bodočim generacijam, dajali na primerno daljše odplačilne roke in z ugodnejšo obrestno mero. Taká vlaganja v izgradnjo komunalnih naprav in objektov za

splošno uporabo bi morala predstavljati najmanj 35 % do 40 % vlaganj v stanovanjsko izgradnjo.

Poleg omenjenih virov finansiranja komunalnega gospodarstva pa je v zadnjem času postal zlasti pomemben vir prispevek za uporabo mestnega zemljišča, ki je namenjen finansiranju gradnje komunalnih objektov in naprav za kolektivno potrošnjo.

ZUNANJETRGOVINSKI SISTEM

V razpravah o zunanjetrgovinskem in deviznem režimu, ki smo jih organizirali v celotnem mandatnem obdobju, zlasti pa neposredno pred gospodarsko reformo, je republiški odbor v svojih stališčih kot osnovni in dokončni cilj vedno zagovarjal liberalizacijo zunanjetrgovinskega in deviznega režima. Ker je možno le postopno uresničenje tega cilja, se je republiški odbor zavzemal, da bi tudi devizni režim v prehodnem obdobju zagotovil gospodarskim organizacijam pogoje za čim bolj samostojno poslovanje, da bi stimuliral njihovo izvozno aktivnost ter jim zagotavljal gotovost v pridobivanju in razpolaganju z deviznimi sredstvi. Kajti le v takih pogojih gospodarjenja je mogoče pričakovati trajnejše vključevanje gospodarstva v mednarodno delitev dela in s tem tudi uravnoteženje plačilne bilance.

Republiški odbor se je v svojih konkretnih pripombah, ki jih je posredoval pristojnim družbeno-političnim skupnostim, zavzemal predvsem za reševanje vprašanj, s katerimi se neposredno srečujejo storitvene delovne organizacije. Tako smo z vso odločnostjo zagovarjali večjo participacijo na ustvarjenih deviznih sredstvih vseh organizacij trgovine, gostinstva in turizma, ki ustvarjajo zunanjetrgovinski promet, in večjo možnost uvoza surovin in reprodukcijskega materiala obrtnih organizacij.

Enotni tečaj dinarja ob gospodarski reformi je eliminiral dispariteto vrednost dinarja v trgovini na malo, ki je bila dotlej pogojena z 20 % premijo, v gostinstvu s 37 % za penzijske usluge ter z 22 % za nepenzijske usluge. Stimulacija za ustvarjanje deviznega prometa v trgovini in gostinstvu, kakor tudi v organizacijah za turistično posredovanje je postala samo participacija na ustvarjenih devizah. Stopnje deviz, s katerimi razpolagajo delovne organizacije, so se v obdobju reforme že dvakrat povečale. Največjo retencijsko kvoto — bodisi pri prodaji spominkov bodisi pri poslih turističnega posredovanja — realizirajo organizacije za turistično posredovanje.

Pri določanju retencijske kvote od prodaje turističnih spominkov so trgovina in organizacije za turistično posredovanje zelo različno upoštevané. Za enako blago v istem kraju in lahko tudi v isti stavi participira trgovina s 7 % ustvarjenih deviznih sredstev, organizacije za turistično posredovanje pa z 80 %. Zato je republiški odbor že opozoril odgovorne družbeno-politične organizacije na neenakost položaja enih in drugih organizacij, ki s stališča narod-

nega gospodarstva ustvarjajo devizno realizacijo v enakih pogojih, vendar pa za zdaj še ni prišlo do spremembe tega instrumenta.

Zaradi specifičnosti slovenskega turizma način ugotavljanja osnove za izračun deviznega priliva tudi za gospodarske organizacije ni preveč ugoden. Osnova za izračun dela deviz, s katerim razpolaga gostinska organizacija, je število nočitev tujih gostov, kar za izrazito tranzitno področje ne more biti ugodno. Podobno kot v prehodnem gostinstvu se tudi v trgovini ne ugotavlja pretežni del deviznega priliva. Tudi o tej nepravilnosti veljavnega zunanjetrgovinskega in deviznega sistema je republiški odbor zavzel ustrezno stališče in ga posreduje prek svojih organov družbeno-političnim skupnostim, ki so tak predpis sprejele.

POSLOVNI PROSTORI

Republiški odbor že dlje postavlja v ospredje svojih prizadevanj prenos pravice upravljanja z delovnimi prostori družbene lastnine na delovne organizacije, ki jih uporabljajo. Znatno del poslovnega prostora storitvenih delovnih organizacij je zaradi najemniškega odnosa izvzet iz sklopa osnovnih sredstev delovnih organizacij in s tem seveda tudi iz samoupravnih pristojnosti tistih, ki jih uporabljajo. V nasprotju z osnovnimi postavkami gospodarske reforme in z ustavnim določilom je, da so nosilci razširjene reprodukcije izven delovnih organizacij trgovine, gostinstva in obrti. Ker pa se najemnine, ki jih plačujejo delovne organizacije, ne uporabljajo vedno in v celoti za reprodukcijo poslovnih prostorov, so delovne organizacije storitvenih dejavnosti prisiljene za morebitne rekonstrukcije nameniti dodatna sredstva. Pogosti so tudi primeri, ko so delovni organizaciji povečali najemnino, čeprav je opravila rekonstrukcijo iz lastnih sredstev. To postavlja prizadete delovne organizacije v primerjavi z delovnimi organizacijami, ki same gospodarijo z vsemi osnovnimi sredstvi, v neenakopraven položaj, kar pa vsekakor tudi zmanjšuje pobude za urejanje, vzdrževanje in rekonstrukcijo najetih lokalov. Visoke najemnine so za delovne organizacije samo strošek, medtem ko bi amortizacija lahko bila pomemben vir lastnih investicijskih sredstev.

Republiški odbor je politično teritorialnim skupnostim posredoval svojo zahtevo po prenosu poslovnih prostorov na delovne organizacije. Ker pa večina občinskih skupščin ni ugodila tej zahtevi, so strokovni sindikati na republiški in zvezni ravni skupaj s prizadetimi delovnimi organizacijami predložili ustavnemu sodišču v oceno vprašanje ustavnosti določb zakona o poslovnih zgradbah in prostorih. Hkrati pa smo to gradivo predložili v razpravo tudi gospodarskemu zboru republiške skupščine. Do dokončne rešitve tega vprašanja pa je republiški odbor v svojem priporočilu občinskim skupščinam in stanovanjsko komunalnim podjetjem predlagal, naj ne povečujejo najemnine nad višino, ki jo določa osnovni zakon o določanju vrednosti stanovanjskih zgradb, stanovanj in poslovnih prostorov.

Aktivnost na področju ekonomske problematike delovnih organizacij

V zvezi z utrjevanjem gospodarskega sistema, ki zahteva predvsem odstranitev disproporcij v našem gospodarstvu in skladnejši razvoj posameznih gospodarskih dejavnosti v primerjavi s celotnim gospodarstvom, je zelo važno vprašanje razvoja storitvenih dejavnosti. Več let že ugotavljamo, da storitvene dejavnosti v svojem razvoju prepočasni sledijo tako razvoju proizvodnje kot potrošnje. To je seveda posledica splošne gospodarske politike minulih let, ki je narekovala angažiranje razpoložljivih sredstev predvsem za industrijo. Če pa teži družbeno gospodarska reforma k normalizaciji družbene reprodukcije in s tem k usklajenosti proizvodnje, menjave in potrošnje, potem se s tem zastavlja tudi vprašanje nove vloge storitvenih dejavnosti pri nadaljnjem razvoju gospodarstva.

Delovne organizacije storitvenih dejavnosti so v letu 1963 ustvarile 20 % neto produkta celotnega gospodarstva, zaposlovale 19 % vseh zaposlenih v gospodarstvu pri skupnih investicijah za osnovna sredstva pa so bile udeležene s 16 % od vseh gospodarskih investicij. Udeležba storitvenih dejavnosti v celotnem gospodarstvu v nekaterih drugih državah pa znaša tudi do 55 %. Kljub vedno večji potrebi po hitrejšem razvoju storitvenih dejavnosti, ki ga terjata proizvodnja in potrošnja, se tako te dejavnosti še vedno ne razvijajo skladno z naraščajočimi potrebami. Delež neto produkta storitvenih dejavnosti se je v letu 1966 povečal na 24 %, delež števila zaposlenih na 21 %, delež investicij pa na 17 % (investicije v komunalo so ocenjene) od investicij celotnega gospodarstva. Neto produkt na zaposlenega se je v tem obdobju povečal v storitvenih dejavnostih za 103 %, v celotnem gospodarstvu za 84 %. Ta razlika pa ne opozarja samo na dejstvo, da je produktivnost naraščala hitreje v storitvenih dejavnostih, ampak tudi na to, da so v posameznih letih veljavni instrumenti delitve celotnega dohodka in različni družbeni ukrepi drugače vplivali na poslovanje delovnih organizacij storitvenih dejavnosti kot pa v celotnem gospodarstvu.

Hitrejši razvoj storitvenih dejavnosti so onemogočili materialni pogoji poslovanja v celotnem obdobju. Tudi v pogojih družbeno gospodarske reforme se najdlje ohranjajo administrativni posegi v gospodarjenju prav na tem področju, zato je tudi doseganje večjih poslovnih uspehov predvsem posledica prizadevanja delovnih organizacij za povečevanje ekonomičnosti in rentabilnosti poslovanja. Delovne organizacije storitvenih dejavnosti so tako dosegle v omenjenem obdobju kvalitativne premike na področju organizacije dela in uvajanja novih oblik

poslovanja. Zlasti velja to za nekatere delovne organizacije, medtem ko so se druge teh izkušenj premalo posluževale.

Republiški odbor je vedno poudarjal potrebo po uvajanju novih sodobnih organizacijskih oblik poslovanja storitvenih delovnih organizacij bodisi zaradi povečevanja obsega poslovanja bodisi zaradi zadovoljevanja vedno novih potreb tržišča. Večina delovnih organizacij storitvene dejavnosti si je tudi prizadevala, da bi povečala rentabilnost poslovanja z racionalnejšo organizacijo nabave trgovskega blaga oziroma materiala, za racionalnejšo uporabo materiala, za čimboljše izkoriščanje razpoložljivih delovnih ur, za intenzivnejše izkoriščanje kapacitet, ustreznejšo kadrovsko politiko, načrtnejšo razvojno politiko, za večjo specializacijo in v nekaterih primerih tudi za uvajanje skupnih služb za posamezna podjetja, kar vse nedvomno zmanjšuje stroške na enoto proizvoda oziroma prometa.

Stališče republiškega odbora je, da bi morale storitvene delovne organizacije za izboljšanje svojih poslovnih rezultatov izkoristiti določila novih zakonskih predpisov, ki omogočajo posameznim storitvenim delovnim organizacijam razširitev poslovanja na sorodne storitvene in druge delovne organizacije v gospodarstvu. Le nekatere storitvene delovne organizacije pa so resneje začele uvajati vzporedne dejavnosti, čeprav so zaradi razvijajočega se turizma in industrije vedno večje potrebe tržišča po kompleksnih uslugah. Storitvene delovne organizacije bodo spričo sproščenejšega delovanja tržnih zakonitosti v prihodnje tudi bolj prisiljene uvajati sporedne dejavnosti, če bodo seveda hotele v pogojih vedno večje konkurence pritegniti domačega potrošnika in še bolj izkoristiti kupno moč tujcev, ki se v sedanjih razmerah pogosto ne more realizirati.

TRGOVINA

Hitremu razvoju proizvodnje in potrošnje v minulem obdobju ni sledil vzporeden ekonomsko-tehnični razvoj trgovine. Še posebej ni bil usklajen položaj trgovine z vlogo, ki bi jo morala imeti v pogojih plansko tržnega gospodarstva. Posledice tega se razkrivajo v nerazvitosti trgovine, zlasti trgovine na drobno in zato v pomanjkljivi in nestalni preskrbi prebivalstva, premajhni izbiri blaga, nezadostnem povezovanju proizvodnje s potrošnjo, skratka, v premajhnem izkoriščanju vseh možnosti proizvodnje za zadovoljevanje naraščajočih in vse bolj pestrih zahtev potrošnje.

Ceprav so se delovne organizacije zavedale, da so večji rezultati dela odvisni od povečane

produktivnosti, pravilne delitve ustvarjenega dohodka ter poglobljanja sistema samoupravljanja, je na poslovni uspeh med drugim vplival tako distribucijski značaj trgovine kot različni administrativni posegi. Zato trgovinske organizacije v marsikaterem primeru niso bile dovolj prisiljene iskati racionalnejših oblik poslovanja, ki bi v večji meri omogočale usmerjanje proizvodnje glede količin, kvalitete in izbire blaga, kar pa bi vplivalo na večjo produktivnost in boljše kvaliteto storitev. Med trgovinskimi organizacijami je bila zaradi nizke akumulativnosti predvsem prehrabena trgovina prisiljena posvečati več pozornosti organizaciji distribucije. Zato je bila izvedena ravno v tej stroki trgovine največja koncentracija med samimi detajlističnimi in grosističnimi podjetji. Vendar integracija oziroma koncentracija v trgovini ni vedno dosegla osnovnega cilja, saj je šlo v nekaterih primerih le za združevanje trgovinskih organizacij v lokalnih okvirih in brez nadaljnje specializacije obratov. Taka podjetja so imela le monopolen položaj na lokalnem tržišču. Rezultat takih integracij pa je bilo le kosanje celotnega jugoslovanskega tržišča — bodisi v interesu politično teritorialnih enot bodisi posameznih trgovinskih organizacij.

Večina trgovinskih organizacij je poslovala v pogojih konjunktore. Zato niso bile dovolj stimulirane za medsebojne dolgoročne poslovne odnose, ki bi morali biti osnovna usmeritev v poslovni politiki industrijskih in trgovinskih organizacij. Kot zaviralni moment pa v tem primeru navajajo trgovinske organizacije različne administrativne predpise, ki vnašajo v poslovanje negotovost in s tem onemogočajo dolgoročno poslovno sodelovanje.

Sele z družbeno gospodarsko reformo in s sproščanjem delovanja tržnih zakonitosti dobiva trgovina pomembnejšo in aktivnejšo gospodarsko vlogo. Trgovina ni več samo pasivni posrednik med proizvodnjo in potrošnjo. Načelo dohodka jo vedno bolj sili v sistematično proučevanje potreb tržišča, ki jih nato tudi posreduje proizvodnji in tako vpliva na obseg in strukturo proizvodnje, na blagovne tokove, gibanje zalog in realizacijo blaga, česar posledica pa je hitrejšo obračanje kapitala, skrajševanje proizvodnega ciklusa in večja intenzifikacija gospodarjenja.

Cepprav družbeno gospodarska reforma prepušča proces družbene reprodukcije kar se največ da, vplivu tržnih zakonitosti in le v primerih, ko bi sicer pretela nevarnost stihije, ekonomski intervenciji, pa še vedno delujejo na tržišče oziroma v gospodarskem sistemu številni administrativni posegi. Prilaganje gospodarske intervencije družbe svobodnejšemu delovanju tržnih zakonitosti, na drugi strani pa marsikje še različni administrativni predpisi, po našem mnenju povzročajo na tržišču številna nasprotja, ki se razkrijejo v politiki cen, pogojih kreditiranja obratnih sredstev in v stalnem spreminjanju obveznosti. Vse to pa se najmočneje odraža prav v trgovini.

Promet v trgovini se je v letih 1963—1966 povečal po tekočih cenah za približno 140 %.

Najbolj se je povečal promet v zunanji trgovini — za 210 %. nato v trgovini na malo — za 120 %. V trgovini na debelo se je promet povečal za 95 % in to predvsem tisti del prometa, ki ga trgovina na debelo prodaja industriji in drugim velikim potrošnikom. Upoštevati je treba, da je indeks cen v tem obdobju porasel za 73 točk in je zato povečanje fizičnega obsega blagovnega prometa manjše.

Pri grosističnem posredovanju industriji, trgovini na drobno in drugim velikim potrošnikom se pri nas še niso izoblikovali kriteriji, pri katerih vrstah izdelkov in za kakšne količine je potrebno in umestno posredovanje grosistov. Velik obseg in hitro naraščanje blagovnega prometa trgovine na debelo opozarja, da posredujejo pri nas grosisti tudi take vrste izdelkov, ki se redno in v velikih količinah pretakajo iz proizvodjalnega podjetja v drugo. Iz izkušenj pa vemo, da so pogosti primeri, ko bi bilo racionalneje, da bi bile zaloge pri grosistih, kot pa da se proizvodjalna podjetja oskrbujejo in zalagajo z blagom, ki ga uporabljajo redkeje in v manjših količinah. Republiški odbor je zato to problematiko trgovine na debelo večkrat obravnaval v svojih organih in na razširjenih posvetih, zlasti v zvezi s sprejemanjem temeljnega zakona o blagovnem prometu. Stališče republiškega odbora v vlogi trgovine na debelo je, da naj bi jo prepustili delovanju tržnih zakonitosti.

Neto produkt na zaposlenega v trgovini se je povečal v letih od 1963—1966 za 95 %. Po posameznih dejavnostih trgovine pa je to razmerje seveda različno. Neto produkt na zaposlenega v zunanji trgovini se je povečal za 124 %, v trgovini na debelo se je podvojil, v trgovini na drobno pa se je povečal za 82 %. Ustvarjeni neto produkt na zaposlenega in njegovo povečanje po posameznih dejavnostih trgovine je deloma rezultat povečane produktivnosti, deloma pa posledica spreminjanja pogojev poslovanja.

Poprečna stopnja razlike v ceni v trgovini se je v omenjenem obdobju povečala od 11,4 % na 13,5 %. V trgovini na drobno se je povečala od 16,4 % na 17,7 %, v trgovini na debelo od 10,8 % na 13,5 %, medtem ko se je v zunanji trgovini zmanjšala od 7,9 % na 7,5 %. Zunanja trgovina je poprečno razliko v ceni zmanjšala, čeprav se je v omenjenem obdobju neto produkt na zaposlenega ravno v tej dejavnosti trgovine najbolj povečal. Vzroki za to so poleg večje produktivnosti nedvomno tudi v deviznem režimu in v decentralizaciji sredstev.

Razlika v ceni v trgovini na drobno pa kljub povečanju v zadnjih letih še vedno ne zagotavlja delovnim organizacijam potrebe akumulacije. Posledica tega pa je nerazvitost in slaba opremljenost trgovine. Spremembe gospodarskega sistema v zadnjih letih pa ravno trgovini na drobno in zlasti prehrabeni stroki niso prinesle bistvenega izboljšanja, ker so se s prenosom prometnega davka iz proizvodnje v potrošnjo hkrati povečali tudi stroški poslovanja.

Republiški odbor je večkrat opozoril pristojne družbeno-politične skupnosti na nemogoče razmere, ki so nastajale pri prodaji nekaterih prehrambnih proizvodov, ker predpisana razlika v ceni često ni pokrivala niti stroškov poslovanja. Zato so trgovinske organizacije morale nerealno nizko razliko v ceni za ene proizvode nadomeščati z višjim pribitkom na cene pri drugih proizvodih. Tako je bil uspeh podjetja večkrat rezultat večjega ali manjšega deleža osnovnih prehrambnih proizvodov pri celotni realizaciji podjetja. Stališče republiškega odbora pa je bilo, da mora razlika v ceni za posamezni proizvod pokrivati vsaj stroške poslovanja. S spremembami sistema cen ob gospodarski reformi, ko odredjajo maloprodajne cene občinske skupščine, pa so se razmere vsaj deloma izboljšale.

Zaloge trgovskega blaga v notranji trgovini so v zadnjih letih stalno naraščale, vendar so zaloge trgovskega blaga v trgovini na drobno v predreformnem obdobju naraščale znatno počasneje kot v trgovini na veliko. Vzporedno z naraščanjem zalog v trgovini je naraščal tudi promet. V trgovini na drobno je do gospodarske reforme naraščal promet hitreje kot zaloge. Zato je bil tudi v trgovini na drobno leta 1963 koeficient obračanja 9,3, v trgovini na debelo 5,8, v zunanji trgovini pa 8,0. Hitro obračanje sredstev, zlasti v trgovini na drobno, pomeni, da je trgovina v letih pred gospodarsko reformo poslovala v pogojih neuskkljenih blagovno denarnih odnosov, to je v pogojih konjunkturo. Ali z drugimi besedami povedano, predvsem trgovina na drobno ni imela zadostnega asortimenta blaga in se je morala bolj ali manj sproti oskrbovati.

V letu 1966 se je koeficient obračanja v trgovini še povečal. V trgovini na drobno je znašal 10,8, v trgovini na debelo 7,0 in v zunanji trgovini 10,0. Povečevanje koeficientov obračanja po gospodarski reformi pa je posledica restrikcij na področju kreditiranja obratnih sredstev. Hitrejša obračanja vloženi sredstev je s stališča rentabilnosti poslovanja sicer pozitivno, vendar samo do določene meje. Povečevanje koeficientov obračanja v naših pogojih namreč pomeni že siromašenje asortimentov, kar je po mnenju sindikatov vsekakor negativno.

Akumulacija trgovine je spričo že omenjenih pogojev poslovanja po posameznih dejavnostih trgovine zelo različna. Razpoložljiva sredstva za investicije v osnovna in obratna sredstva so za leto 1963 znašala 61 mio N-din, od tega amortizacija 21 mio N-din. Trgovina na drobno je razpolagala s 35 %, trgovina na debelo s 40 %, zunanja trgovina pa s 25 % sredstev za poslovni sklad. Znesek vplačane amortizacije je znašal leta 1963 v trgovini na drobno 8 mio, v trgovini na veliko 10 mio, v zunanji trgovini pa le 3 mio N-din. To pomeni, da je potrebovala zunanja trgovina za opravljanje svoje dejavnosti skoraj trikrat manj osnovnih sredstev, čeprav je ustvarila le za četrtno manj sredstev za poslovni sklad. Če upoštevamo še dejstvo, da večina trgovinskih organizacij na drobno nima lastnih prostorov in da plačuje

zanje najemnino, lahko zaključimo, da zunanja trgovina v primerjavi z notranjo trgovino posluje praktično le z neznatnimi osnovnimi sredstvi. To pa pomeni, da so bile za razširjeno reprodukcijo potrebe investicijskih naložb v osnovna sredstva neprimerno večje v notranji trgovini na drobno kot v zunanji, čeprav so bila v ta namen razpoložljiva sredstva v obeh trgovinskih dejavnostih skoraj izenačena.

V letu 1966 se je v celoti povečala akumulativnost trgovine. Celotna sredstva, namenjena za poslovni sklad, so znašala 287 mio N-din, sredstva amortizacije pa 47 mio N-din. Trgovina na drobno razpolaga z 28 %, trgovina na debelo s 37 %, zunanja trgovina pa s 35 % sredstev poslovnega sklada celotne trgovine.

Investicije v trgovino so leta 1963 znašale 4,5 % celotnih investicij, medtem ko je znašala udeležba trgovine v neto produktu celotnega gospodarstva 10 %. Celotne udeležbe v trgovino v tem obdobju so znašale približno 550 mio N-din. Trgovina je sama vložila približno 75 % od vseh vloženi sredstev, medtem ko je bila znatno nižja lastna udeležba drugih panog. Leta 1966 je znašala udeležba investicij trgovine v celotnih investicijah gospodarstva 7 %, udeležba trgovine v neto produktu celotnega gospodarstva pa se je povečala na 14 %. Kljub temu trgovina ni mogla zbrati dovolj sredstev za modernizacijo opreme in za razširitev prodajne ter skladiščne mreže, kot so to terjale vedno nove potrebe proizvodnje in potrošnje.

Prodajni prostor trgovine na drobno se je v tem obdobju povečal za 15 %, število prodajal za 3 %, fizični obseg blagovnega prometa pa se je v trgovini na drobno povečal za približno 30 %.

Nič manj pomembno vprašanje kot finanširanje osnovnih sredstev v trgovini ni vprašanje virov obratnih sredstev. Obseg dejavnosti trgovine je poleg materialno tehnične opreme v veliki meri odvisen tudi od zalog blaga in razpoložljivih obratnih sredstev. Neugodni instrumenti delitve dohodka in čistega dohodka ter pretežno lastnega finansiranja osnovnih sredstev v trgovini pa so povzročili, da je trgovina poslovala pretežno s tujini obratni sredstvi. Poleg tega tudi ekonomski pogoji pri najemanju kreditov za obratna sredstva niso silihi podjetij, da bi pri notranji delitvi izdvojila več sredstev za obratne potrebe, saj je bila razlika med obrestno mero kreditov in obrestno mero na poslovni sklad le 1 % do 2 %, odvisno pač od posamezne trgovinske stroke. Zato je bil v minulem obdobju delež lastnih obratnih sredstev trgovinskih organizacij minimalen in je znašal le kakih 10 %.

Posledica restrikcij na področju kreditiranja obratnih sredstev v zadnjih dveh letih je, da se je delež lastnih obratnih sredstev od prejšnjih približno 10 % povečal na 30 %. Odstotek lastnih obratnih sredstev je seveda po posameznih trgovinskih dejavnostih zelo različen. Z največjim deležem lastnih obratnih sredstev razpolaga trgovina na drobno — s 53 %, nato zunanja trgovina — z 29 %, z najmanjšim pa trgovina na debelo, in sicer s 24 %.

GOSTINSTVO IN TURIZEM

Področje turizma in gostinstva je zaradi interesa celotne družbene skupnosti pri ustvarjanju deviznih sredstev postalo v zadnjih letih, zlasti pa ob gospodarski reformi, zelo perspektivno gospodarsko področje. Čeprav so bila vlaganja v turizem nekoliko intenzivnejša šele v zadnjih treh letih, pa pokriva turizem v neto deviznim prilivom že 45 % deficita trgovinske bilance, medtem ko ga je še leta 1954 komaj v višini 4 %. V sindikatih pa ugotavljamo, da kljub pospešenemu razvoju turizma v zadnjih letih zanemarjamo še številne druge možnosti, ki jih ima Slovenija spriču ugodnih prirodnih pogojev. Tako zlasti niso izkoriščene možnosti izletnega in tranzitnega turizma, če upoštevamo, da pride v Slovenijo 90 % vseh motoriziranih turistov in da prestopi mejo v Sloveniji 94 % vseh tujih turistov v Jugoslaviji.

Relativno nizka poprečna dnevna potrošnja tujih turistov, ki znaša 8,6 dolarja, ne dosega niti polovične vsote, ki jo poprečno realizirajo v drugih evropskih državah. To nas opozarja, da bi bilo treba v marsičem še dopolniti turistično ponudbo pri nas, ker ne ustreza odnosom na tujem tržišču. Zato je po našem mnenju potrebno zagotoviti številne potrošne možnosti in v obliki najrazličnejših osnovnih in vzporednih turističnih kapacitet ter dejavnosti posebno na področju prometa, trgovine, uslužnostne obrti, razvedrila in podobnega.

Turistični promet se je v Sloveniji glede na število nočitev povečal v letih 1963—1966 za 15 %. Leta 1966 je bilo v Sloveniji 3840 tisoč nočitev. Omeniti je treba, da se je število nočitev v letu 1966 zmanjšalo v primerjavi s prejšnjim letom za 5 %. Padec števila nočitev v letu 1966 pa je povzročil padec domačega turizma v poreformnem obdobju. Število nočitev domačih gostov se je od leta 1963 do 1966 zmanjšalo za 10 %, medtem ko je število tujih nočitev poraslo za 73 %.

Hitra rast inozemskega turizma ter upadanje števila nočitev domačih gostov pa sta povzročila, da se je razmerje med domačimi in tujimi gosti v tem obdobju spremenilo od 69:31 na 46:54. V letu 1966 je prvič večje število nočitev tujih turistov kot domačih turistov.

Med vzroke nazadovanja domačega turističnega prometa moramo nedvomno prištevati:

- Spremenjeno strukturo osebne potrošnje.
- Nove oblike turizma. Domači stacionarni turistični promet je deloma nadomestil povečani izletni turizem, kar je med drugim tudi posledica razvijajoče se motorizacije. Izletnega turizma statistično skoraj ni mogoče ugotavljati, vendar moremo sklepati spriču potovanj in izletov naših ljudi v tujino iz števila prehodov osebnih vozil naših državljanov čez mejo, ki se je skoraj za petkrat povečalo. V domačem turizmu je sicer opazen predvsem padec nočitev, ne moremo pa zaslediti zmanjšanja potrošnje v gostinstvu, kar spet pomeni, da se v domačem turizmu vse bolj uveljavlja izletni turizem.

● Močan padec domačega turizma lahko prispejemo tudi restrikcijam pri pošiljanju zavarovancev v zdravilišča.

● Ekonomske cene, ki pa jim ni vedno sledilo ustrezno povečanje osebnih dohodkov, so vplivale tudi na spremembo strukture potrošnje pri določenih kategorijah delavcev. V marsikaterem primeru je namreč to povzročilo zmanjšanje izdatkov za turizem in s tem seveda tudi zmanjšanje domačega turističnega prometa.

V nasprotju z gibanjem domačega turizma pa lahko opazimo zelo ugoden razvoj inozemskega turizma. Nanj so vplivala predvsem naslednja dejstva:

● Leta 1965 spremenjeni devizni tečaj je ugodno vplival na razvoj inozemskega turizma. Zlasti se je povečala izvenpenzijska potrošnja.

● Cene gostinskih uslug se niso bistveno spremenile, kar je imelo ugoden odziv na tujih turističnih tržiščih.

● Obmejne formalnosti so se močno poenostavile.

● Odprava viz s sosednjimi ter nekaterimi drugimi državami je povzročila, da se je začel že lani, zlasti pa še letos, pospešeno razvijati izletni turizem.

Značilno za slovenski turizem v tem obdobju pa je, da pada njegova udeležba v turističnem prometu Jugoslavije, in sicer tako v prenočitvah domačih kot tujih gostov. Leta 1963 je Slovenija realizirala še 12,9 % prenočitev v Jugoslaviji, leta 1966 pa samo še 10,8 %. Za domače goste je znašala ta udeležba leta 1963 12,7 % in leta 1966 le 9,9 %, za tuje goste pa 13,4 % v letu 1963 in v letu 1966 12 %. Zaoznanje razvoja turističnega prometa v Sloveniji za Jugoslavijo resno opozarja, da bo treba v bodoče povečati prizadevanje za razvoj turizma in v ta namen tudi mobilizirati vse možnosti, ki jih ima Slovenija za razvoj turizma.

Prenočitvene zmogljivosti znašajo v Sloveniji 43.554 postelj. Število ležišč se je od leta 1963 povečalo za 18 %, najbolj pa se je povečalo število ležišč v hotelih, in sicer za 49 %. Vendar je treba pripomniti, da se je število ležišč povečalo zlasti v letih 1963—1964 in deloma še v letih 1964—1965, medtem ko je hotelsko gostinstvo leta 1966 pridobilo le 400 novih ležišč.

Čeprav se izraba prenočitvenih zmogljivosti omenja kot pomemben vir notranje rezerve, pa se izkoriščenost v vseh letih ni zboljšala, nasprotno, dejansko se sploh ni spremenila. Za vse poslovne enote znaša izkoriščenost 24 %, za hotele pa 42 %.

Pogosto lahko slišimo, da zavira razvoj turizma pri nas, še posebej naj bi to veljalo za leto 1966, pomanjkanje zmogljivosti za prenočevanje in prehrano inozemskih gostov. Toda kljub temu mnenju ugotavljamo, da je bila zasedenost vseh ležišč v sezoni 62 %, ali nekoliko višja v gostinskih gospodarskih organizacijah, kjer je znašala 75 %. Zato pa je treba toliko bolj poudariti, da le dobra tretjina razpoložljivih ležišč ustreza povpraševanju tujih turistov. Nič bolj ugodne niso razmere v zmogljivosti

obratov za prehrano in razvedrilo gostov v turističnih krajih in njihovi okolici. Poseben problem, ki pa je po našem mnenju zelo pomemben za uspešno poslovanje v turizmu, je tudi sporeden razvoj dejavnosti, ki dopolnjujejo turistično ponudbo.

Po uveljavitvi zakona o zasebnem gostinstvu se je število zasebnih gostinskih obratov povečalo za kakih 200. S tem pa se je šele delno izpopolnila mreža gostiln v manjših naseljih, predvsem v neposredni bližini meje in tam, kjer je mreža družbenega sektorja pomanjkljiva ter ni pogojev za rentabilno poslovanje obratov družbenega sektorja. V delovnih organizacijah družbenega sektorja pa prevladuje v zadnjem času precej negativno stališče do zasebnih gostinskih obratov, saj proizvajalci trdijo, da ni zagotovljen enakopraven položaj v poslovanju obeh sektorjev. Po našem mnenju pa bi morale te pogoje uravnati občinske skupščine s pomočjo davčne politike.

Po oceni so se devizni dohodki od inozemskega turizma v letih 1963—1966 povečali za 181 %, kar je več kot so se povečali devizni dohodki iz inozemskega turizma v državi. Devizni priliv v Sloveniji je znašal leta 1966 40 mio dolarjev. To je spričo razvijajočega se inozemskega tranzitnega, zlasti pa izletnega turizma iz sosednjih držav povsem razumljivo. Po oceni se je delež deviznega priliva od tranzitnega in izletnega turizma povečal v letih 1963—1966 od 44 % na 62 %.

Promet v gostinstvu se je povečal po tekočih cenah v letih 1963—1966 za 120 %. Neto produkt na zaposlenega se je prav tako povečal za 120 %. Povečanje neto produkta na zaposlenega je poleg povečanja produktivnosti tudi odraz spremenjenih družbenih ukrepov in novega deviznega režima.

Težko bi bilo natančno oceniti, kakšne kvalitetne družbeno ekonomske in politične premike je v gostinstvu in turizmu povzročila gospodarska reforma, zlasti če upoštevamo, da je gospodarska reforma dolgotrajnejši proces. Na splošno pa lahko ugotovljamo, da so se doslej reformni ukrepi pozitivno odrazili prav na področju gostinstva, zlasti kar zadeva boljše gospodarjenje, poglobljanje samoupravljanja, delitev po delu itd. Izenačitev pogojev gospodarjenja z drugimi gospodarskimi panogami je povzročila, da se je velik del delovnih organizacij resneje lotil reševanja vseh tistih internih družbeno ekonomskih odnosov, ki zagotavljajo večjo produktivnost dela, stimulativnejšo delitev po delu in nadaljnjo krepitev samoupravljanja.

Posledica večje ekonomičnosti poslovanja v gostinstvu pa je prav gotovo zmanjšanje deleža materialnih stroškov v celotnem produktu, in sicer od 50 % v letu 1963 na 45 % v letu 1966, ter zmanjšanje vseh materialnih stroškov, in to od 67 % v letu 1963 na 63 % v letu 1966.

Kljub minimalnim obveznostim, ki jih je družba predpisala gostinstvu, je bila akumulativnost gostinstva v letu 1963 minimalna, saj so znašala sredstva, namenjena za poslovni sklad, 3 mio N-din, medtem ko so sredstva amortizacije znašala 9 mio N-din. Izenačenost pogojev

gospodarjenja v gostinstvu pa se zaradi prejšnjih ugotovnosti, ki jih je dajala družba za njegov hitrejši razvoj, drugače odraža v danih družbeno-ekonomskih odnosih. Tako kljub temu, da lahko govorimo o popolni decentralizaciji sredstev med gostinskimi organizacijami in družbo, saj je delež gostinskih organizacij v neto produktu večji kot v celotnem gospodarstvu, pa decentralizacija sredstev še zdaleč ne zagotavlja potrebnih sredstev za razširjeno reprodukcijo, kar je bil njen osnovni namen. Gostinske organizacije so po zaključnem računu za leto 1966 izdvojile za poslovni sklad 15,9 mio N-din, medtem ko znaša vplačana amortizacija 19,8 mio N-din.

Naložbe v gostinstvu so leta 1963 znašale 3 % vseh naložb v gospodarstvo. Leta 1966 se naložbe v absolutnem znesku niso povečale, udeležba gostinstva v celotnih investicijah pa se je zmanjšala na 2,3 %.

Spremembe, ki so nastopile pri nosilcih razširjene reprodukcije, še posebej pa restrikcije na področju investiranja so povzročile, da sta se spremenila struktura in obseg investicijskih vlaganj v gostinstvu. Investicijski potencial gostinskih in turističnih gospodarskih organizacij je zlasti prešibek za hitrejši razvoj inozemskega turizma. Zato bi morale sodelovati pri razširjeni reprodukciji turizma tudi vse tiste gospodarske dejavnosti, ki imajo, ali bi vsaj morale imeti ekonomski interes, zlasti pa tiste gospodarske dejavnosti, ki lahko na kakršenkoli način pripomorejo k razširitvi in dopolnjevanju turistične ponudbe. Le sodelovanje celotnega gospodarstva v turizmu bo, po našem mnenju zagotovilo hitrejši razmah te, za nas vsekakor ekonomsko čedalje bolj zanimive dejavnosti.

STORITVENA OBRT

Zahteve po hitrejšem kvantitativnem in kvalitativnem razvoju storitev, ki so sledile naglemu naraščanju proizvodnje in kupne moči prebivalstva ter razvoju turizma v zadnjih letih, nato zahteve po še pospešenem razvoju v naslednjih letih, ki ga terja vedno večja uporaba tehničnih naprav v gospodinjstvih, razvoj motorizacije, hitrejša graditev stanovanj, razvoj turizma itd., zastavljajo pred delovne organizacije storitvene obrti sila pomembno vprašanje. To namreč, ali morejo sploh v sedanjih razmerah tem zahtevam tudi zadostiti. To vprašanje se zastavlja zato, ker družbena storitvena obrt v zadnjem času stagnira.

Število storitvenih obrtnih delavnic se je od leta 1963 do 1966 zmanjšalo od 709 na 655, in to bodisi zaradi likvidacije nekaterih podjetij, ki niso bila rentabilna, bodisi zaradi preraščanja drugih v proizvodno dejavnost itd.

Nasprotno pa je novim zahtevam sledil zasebni sektor obrti, ki se je po sprostitvi pogojev za opravljanje storitev in ob ugodnejših davčnih obveznostih ter minimalni administraciji začel uveljavljati ne samo v storitvah, ampak v mnogih primerih celo že prerašča v obrtno proizvodnjo. Število samostojnih obrtnikov se je tako od leta 1964 do leta 1966 povečalo na 11.228 ali za 1280, število oseb, ki opravljajo obrtne sto-

ritve kot postranski poklic, pa se je leta 1964 še povečalo na 4199 oseb. To povečanje pa je značilno za vse stroke obrti.

Ob ugotavljanju vzrokov za razmere, v katerih se je znašla družbena obrt, moremo ugotoviti, da so bili temu krivi — ob pomanjkanju dobrega vodstvenega kadra seve — predvsem:

- zadrževanje cen mnogih obrtnih storitev, kar je onemogočilo pravilno vrednotenje vloženega dela ter ustvarjanje potrebne akumulacije za reprodukcijo osnovnih sredstev ter zagotovitev osnovnih delovnih in življenjskih pogojev. To pa je tudi oviralo konkurenco družbene obrti z zasebnim obrtništvom, ki posluje ob manjših družbenih dajatvah in manjši administraciji;
- pomanjkanje vseh vrst reprodukcijskega materiala, zlasti pa kritično pomanjkanje rezervnih delov; vzrok za pomanjkanje reprodukcijskega materiala, opreme in orodja iz uvoza je v preizko odmerjenih deviznih kvotah, kakor tudi v pomanjkanju razpoložljivih lastnih finančnih sredstev obrtništvu; razen tega proizvajalci in uvozniki trajnih potrošnih dobrin niso dosledno upoštevali zakonskih obveznosti do preskrbe z nadomestnimi deli;
- močna industrijska proizvodnja blaga za široko potrošnjo in s tem večja ponudba blaga v trgovinah ter manjša naročila storitev po želji (predvsem industrijska serijska izdelava pohištva in razmah konfekcije);
- prepočasno prilagajanje družbene obrti izdelavi visoko kvalitetnih specifičnih izdelkov storitvene obrti glede na nove zahteve tržišča;
- močna pobuda zasebnega obrtništvu še posebej po liberalizaciji davčnih obveznosti. Tako samostojni obrtniki kot osebe, ki jim je opravljanje obrtnih storitev postranski poklic, se namreč čedalje bolj uveljavljajo kot dopolnjevalci industrijske proizvodnje, prevzemajo najdrobnejše in najzahtevnejše storitve po željah ter pri tem prožno sledijo potrebam trga in okusu potrošnikov.

Celotni dohodek, merjen po tekočih cenah, se je v obrti v letih 1963—1966 podvojil, neto produkt na zaposlenega pa se je povečal za 85 %. Povečanje neto produkta na zaposlenega ni realen odraz produktivnosti, ampak predvsem veljavnega ekonomskega sistema.

Delež investicij od celotnih gospodarskih investicij je v obrti znašal leta 1963 2,4 %, medtem ko je znašala udeležba obrti v neto produktu gospodarstva 5,4 %. Leta 1966 so investicije znašale 2,8, udeležba obrti v neto produktu pa se je povečala na 6 %. Celotne investicije v obrt so znašale v obdobju od leta 1963 do leta 1966 171 mio N-din.

Obrtne organizacije so leta 1963 ustvarile 27 mio N-din sredstev za poslovni sklad in 8 mio N-din amortizacije. V letu 1966 so se sredstva za poslovni sklad povečala na 76 mio. sredstva amortizacije pa na 16 mio N-din. Upo-

števati pa je treba, da podatki veljajo za celotno obrt in da je znatno nižja akumulativnost storitvene obrti.

Ugodnejše pogoje poslovanja pa bo po našem mnenju zagotovila storitveni obrti sprostitve cen obrtnih storitev, za katero se je republiški odbor vsa zadnja leta vztrajno prizadeval in ki se tudi že uveljavlja v nekaterih občinah. S tem bo brez dvoma zadoščeno prvemu pogoju za rentabilnejše in prožnejše poslovanje družbenih obrtnih organizacij, sproščanje deviznega poslovanja pa tudi omogoča boljšo preskrbo z deficitarnim uvoženim materialom.

Delovne organizacije pa si bodo morale po našem mnenju v pogojih svobodnega določanja cen prizadevati, da bo povečanje dohodka predvsem rezultat povečanega obsega storitev. Republiški odbor tudi opozarja, da bodo to dosegle le s polnim izkoriščanjem kapacitet, s konkurenčno ceno in s kvaliteto storitev.

Boljše izkoriščanje obstoječih zmogljivosti bodo delovne organizacije dosegle s povečanjem storilnosti zaposlenih ter z uvedbo druge izmene zlasti v servisnih obratih. Prehod na delo v dveh izmenah pa bi omogočil delavcem, zaposlenim na drugih področjih, uporabo uslug v družbenih storitvenih obratih izven svojega rednega delovnega časa, hkrati pa bi tudi delovne organizacije lahko v večji meri zadovoljile povečane potrebe turizma.

Doseganje čim boljše kvalitete in čim nižje cene storitev je odvisno od dobre tehnične opremljenosti delovnih organizacij in čim boljšega dela slehernega delavca. V prizadevanjih, da bi svoje storitve na trgu čim bolj plasirale, bodo morale delovne organizacije čim bolj prilagoditi tržnim pogojem cene svojih storitev. Cenene storitve pa je mogoče zagotoviti le s sodobno organizacijo dela in s sodobno opremo. Da bi zadostile tem pogojem, pa bodo morale delovne organizacije neprestano skrbeti za krepitev svojega delovnega potenciala in zagotavljati najvišja možna sredstva za modernizacijo svojih osnovnih, predvsem neposrednih delovnih sredstev. Drug pogoj pa je skrb za stalno izpopolnjevanje delavcev tako v stroki kot v upravljanju delovne organizacije, ter stimulacija v delitvi sredstev za osebne dohodke.

V prizadevanjih za racionalizacijo in razvoj poslovanja pa se pri veliki večini manjših delovnih organizacij bolj kot kdajkoli doslej zastavlja potreba po večjem medsebojnem poslovnem sodelovanju, pa naj že bo med posameznimi organizacijami storitvene obrti, ali pa z delovnimi organizacijami drugih gospodarskih področij, skratka, povsod, kjer se ta oblika pokaže ekonomsko utemeljena. Nekatere delovne organizacije storitvene obrti so že začele iskati in uvajati racionalnejše oblike poslovanja.

Pri ustvarjanju pogojev za razvoj družbene obrti bi bilo treba proučiti in odpraviti objektivne vzroke, ki zavirajo njen razvoj. Kot pogoj za racionalizacijo stroškov poslovanja se med drugim zastavlja zahteva po poenostavljanju administrativnega poslovanja. Zato bi morali biti po mnenju našega sindikata spremenjeni tudi veljavni predpisi, ki manjšim delovnim or-

ganizacijam nalagajo prevelike zahteve po administrativnem kadru. Glede urejanja odnosov med družbenim in zasebnim sektorjem moramo poudariti, da je zasebna obrt v sklopu našega gospodarstva vsekakor potrebna in nujna kot dopolnilo družbeni obrti, zlasti tam, kjer ni pogojev za uspešno delovanje družbenih obrtnih organizacij. Naloga občinskih skupščin in njihovih organov pa je, da ugotovljajo pravilne odnose med družbenim in zasebnim sektorjem obrti ter tako zagotovijo najboljšo ponudbo obrtnih storitev.

KOMUNALNO GOSPODARSTVO

Dejavnost komunalnih delovnih organizacij, ki opravljajo bodisi samo individualne storitve bodisi samo kolektivne storitve ali oboje hkrati, je zelo raznolika, saj zajema celotno področje tako imenovane komunalne potrošnje, v katero sodijo vse storitve in vsi proizvodi, ki ustvarjajo osnovne pogoje življenja in dela v urbanem naselju.

Opravljanje storitev na tako obširnem področju, ki tudi zahteva izredno močna vlaganja za razširjeno reprodukcijo objektov in naprav, je bilo v vsem povojnem obdobju močno zastavljeno v primerjavi s pospešenim razvijanjem prioritarnih panog gospodarstva in pospešeno gradnjo stanovanj. Kot slabo akumulativno gospodarsko področje se doslej ni moglo enakopravno vključevati pri razporejanju družbenih kreditnih sredstev, kot bi to terjale potrebe. Vprašanje akumulacije v komunalnih dejavnostih, ki po svojem značaju sodijo med dejavnosti splošnega družbenega pomena, se podreja interesom skupnosti. Republiški odbor pa je vedno zagovarjal stališče, da morajo ekonomski odnosi med komunalnimi organizacijami, družbeno politično skupnostjo in prebivalstvom sloneti na ekonomskih principih, dolžnost družbeno političnih skupnosti oziroma posameznih prebivalcev pa je, da se dogovarjajo in urejajo vprašanja s področja ekonomskih obveznosti do komunalnih delovnih organizacij. Medsebojne odnose tako na področju investicijske politike kot v tekočem vzdrževanju komunalnih naprav in objektov za splošno uporabo ter plačevanje storitev s področja kolektivne komunalne potrošnje bi bilo zato potrebno zasnovati na osnovi dolgoročnih programov razvoja in na osnovi čim enakomernejšega, zlasti pa stabilnega ter potrebam in možnostim primerneangažiranja sredstev. Naurejeni ekonomski odnosi med družbeno politično skupnostjo in komunalno delovno organizacijo pa za to po mnenju našega odbora v veliki meri povzročajo neurejene materialne odnose, onemogočajo uspešno gospodarjenje v kolektivnu, zavirajo ali deformirajo delavsko upravljanje ter preprečujejo in ovirajo uveljavljanje načela delitve po delu.

V zaključkih in stališčih s področja nadaljnega razvoja komunalne dejavnosti, ki jih je republiški odbor posredoval republiški skupščini, je poudaril, da mora komunalna delovna organizacija v cene svojih storitev vključiti vse

elemente, s katerimi si zagotavlja pogoje za normalen razvoj ter za doseganje normalnih življenjskih in delovnih pogojev zaposlenih. Cene komunalnih storitev bi zato morale vključevati poleg poslovnih stroškov tudi zadostna sredstva za enostavno in razširjeno reprodukcijo delovnih naprav, za enostavno reprodukcijo obstoječih komunalnih naprav in objektov za splošno uporabo, sredstva za ustrezno individualno stimulacijo ter za normalen razvoj družbenega standarda zaposlenih. Ker so usluge komunalnih organizacij posebnega družbenega pomena in morajo biti dostopne vsem prebivalcem, naj družbeno politična skupnost kontrolira cene in se v posameznih primerih lahko tudi dogovarja o njih višini za posamezne storitve. V primeru pa, da kupna moč določenega dela prebivalstva ne bi zmoгла cen komunalnih storitev, ki tem organizacijam zagotavljajo normalen razvoj, naj se družbeno politična skupnost dogovori za ceno, ki bo ustrezala kupni moči prebivalstva, razliko pa naj pokrije sama iz svojih sredstev.

Zaradi stalnega pomanjkanja likvidnih proračunskih sredstev in tudi dolgoročnih kreditnih družbenih sredstev, so doslej močno zaostajala za potrebami vlaganja v razširjeno reprodukcijo komunalnih objektov in naprav za individualno in kolektivno komunalno potrošnjo. Po oceni strokovnjakov je bilo v vsem povojnem obdobju vloženih v to izgradnjo le kakih 40 % potrebnih sredstev.

V zadnjem času so se v gospodarjenju na področju individualnih komunalnih storitev nekoliko izboljšale razmere. Nekatere delovne organizacije so tako že dobile pristojnost, da upravljajo z vsemi osnovnimi sredstvi, ki so bila valorizirana in vnesena v poslovni sklad podjetij. V stroškovno ceno, ki jo plačujejo individualni potrošniki, je bila v teh primerih delno vključena tudi razširjena reprodukcija (odplačilo anuitet in obresti za kredite), tako da se način gospodarjenja v takih podjetjih sicer normalizira, vendar pa se je njihov finančni položaj po reformi zaostril. Cene individualnih storitev so bile jeseni leta 1965, to je po uveljavitvi odredbe o merilih za oblikovanje cen za komunalne storitve sicer nekoliko zvišane, so pa morale v minulem letu brez korektur navzven zajeti tudi povišane stroške materiala, vodni prispevek, višje osebne dohodke, kar pa je vse šlo na račun že tako minimalne akumulacije za reprodukcijo.

V še težjih razmerah pa so se ob reformi znašle vse druge komunalne organizacije, predvsem pa organizacije, ki opravljajo kolektivne komunalne storitve in ki jih financirajo proračuni. Zmanjševanje proračunskih sredstev za te namene, ki je sledilo pritisku drugih družbenih potreb, pa povzroča, da so danes naša urbana naselja, kar zadeva opremljenost z objekti in napravami za kolektivno potrošnjo, kakor tudi snago in splošen videz na taki ravni, da o urejenosti skorajda ni več mogoče govoriti. Poslovanje komunalnih organizacij je zaradi takih razmer močno onemogočeno, hkrati

pa jih te razmere tudi slijo, da izven svoje osnovne dejavnosti opravljajo še druge obrtne storitve. S tako ustvarjenim dohodkom pa nato v mnogih primerih pokrivajo tudi stroške kolektivnih komunalnih storitev, ki jih morajo opravljati po naročilu občinskih organov.

Celotni dohodek komunalnih organizacij se je po tekočih cenah od leta 1963 povečal za 95 %, neto produkt na zaposlenega pa za 80 %. Nizko povečanje produktivnosti v komunah pa je posledica ekonomskega položaja komunalnih organizacij, ki ga je določila družba z neurejenim sistemom finansiranja komunalnih uslug. Prizadevanja komunalnih delovnih organizacij za povečevanje ekonomičnosti poslovanja se zato razkrivajo v zmanjševanju deleža materiala in vseh materialnih stroškov. V strukturi celotnega dohodka komunalnih organizacij se je tako znižal delež materiala v letih 1963—1966 s 26 % na 22 %, delež vseh materialnih izdelkov pa s 43 % na 40 %.

Pereča problematika komunalnih organizacij pa po mnenju sindikatov nima svojih vzrokov le v materialnih težavah, temveč v mnogih primerih tudi v še neurejenih odnosih družbeno-političnih skupnosti do teh organizacij. Potreba po odpravljanju stihije v delovanju organizacij, ki opravljajo dejavnosti splošnega družbenega pomena, ter potreba po razvoju teh dejavnosti kot pogoju za razvoj gospodarstva, je v prvem povojnem obdobju terjala, da urejanje vseh zadev komunalnega pomena poverimo občini ter njenim organom. V različnih razmerah so tako nastajale raznolike organizacije z različnim pravnim statusom in so sčasoma doživljale tudi mnoge organizacijske spremembe. Proces organizacijskega oblikovanja teh organizacij pa še do danes ni povsem končan. Vzrok za to je, da mnogi upravni organi doslej še niso razčistili v svojem pojmovanju razlike med dejavnostmi splošnega družbenega pomena, med katere sodijo tudi nekatere komunalne dejavnosti in za katerih skladen razvoj z rastjo gospodarstva in porastom življenjske ravni ljudi so dolžne skrbeti občine in njihovi organi, ter med ko-

munalnimi delovnimi organizacijami kot podjetji, ki po temeljnem zakonu o podjetjih iz leta 1965 opravljajo te dejavnosti po načelih ustvarjanja dohodka in samoupravljanja. Tudi republiški zakon o komunalnih organizacijah ni prinesel delovnim kolektivom takih rešitev, za katere so se zavzemale delovne organizacije, zbornica in sindikati. Zakon daje široka pooblastila politično teritorialnim skupnostim družbeno ekonomskih in političnih odnosov v urejanju komunalnih delovnih organizacij. Zato je nadaljnji razvoj in urejanje družbeno ekonomskih in samoupravnih odnosov na področju komunalnega gospodarstva odvisen predvsem od politike občinskih skupščin in od aktivnosti samoupravnih organov v delovnih organizacijah ter od aktivnosti pristojnih sindikalnih organov.

Osnovni pogoj za reševanje ekonomske in samoupravne problematike komunalnih delovnih organizacij je tako ureditev ekonomskih in političnih odnosov med družbeno politično skupnostjo in komunalnimi delovnimi organizacijami. Družbeno politične skupnosti imajo svoje potrebe in zahteve, ki se odražajo v urbanističnih programih razvoja posameznega naselja, do rednega vzdrževanja komunalnih objektov in naprav ter do zadostnega zagotavljanja potrebnih komunalnih storitev, komunalna organizacija pa je dolžna, da se v okviru sredstev, ki zagotavljajo njeno uspešno delo in razvoj, vključi s svojimi programi v izvajanje programov družbeno politične skupnosti.

Zato v sindikatih menimo, da bodo lahko delovne organizacije komunale ob ustreznih materialni osnovi, seve, uspešno urejale svoje notranje odnose, sistematično racionalizirale svoje poslovanje in posvetile potrebno skrb delovnemu človeku s tem, da bodo stimulirale težke pogoje dela, ki so specifični za to področje, da bodo poskrbele za potrebno zaščito delavcev pri delu, za njihovo strokovno in družbeno ekonomsko izpopolnjevanje, za dvig njihove življenjske ravni itd. S tem pa si bodo tudi zagotovile dober, strokoven in stalen kader.

Kadrovska politika v delovnih organizacijah

Ob ugotavljanju pogojev, v katerih poslujejo storitvene dejavnosti, in uspehov, ki jih dosegajo, je naš sindikat ves čas posvečal posebno pozornost kadrovske problematiki. Zavedali smo se pri tem, da so prav dobri kadri in čim višja raven ustvarjalnih sposobnosti zaposlenih tudi osnovni pogoj za razvoj storitvenih dejavnosti in s tem za doseganje čim ugodnejše materialne baze za dvig standarda zaposlenih.

Na resnost tega vprašanja je v letu 1965 opozorila stagnacija v zaposlovanju, padec števila zaposlenih v naslednjem letu pa je že terjal proučitev vzrokov za ta pojav. Upadanje števila zaposlenih pa je v nasprotju s predvidevanji gospodarskega razvoja. Tako bi moral biti porast zaposlovanja na področju storitvenih dejavnosti do leta 1970 v primerjavi z drugimi področji znatno hitrejši, saj se naj bi udeležba za-

poslenih v storitvenih dejavnostih v skupnem številu zaposlenih družbenega sektorja povečala od 18,1 % v letu 1965 na 21,6 % v letu 1970. In nobena od storitvenih dejavnosti v letu 1966 ni bila sposobna po številčni moči svojega kadrovskega potenciala zadovoljiti potrebe, ki so terjale približno 6100 na novo zaposlenih.

Že tako pereče pomanjkanje kadrov pa je še povečevala močna fluktuacija, saj je na primer v letih 1963 in 1964 menjalo delovna mesta v trgovini in gostinstvu kakih 40 % zaposlenih, v obrti približno 50 %, v komunalij pa celo kakih 70 %. Res pa je, da se je po letu 1965 fluktuacija bistveno zmanjšala in je bila v letu 1966 že za več kot polovica manjša od leta 1963.

Pa ne samo pomanjkanje kadrov, temveč tudi neustrezna kadrovska struktura že zaposlenih je eden od odločilnih zaviralnih momentov v razvoju storitvenih dejavnosti. Ta problem ponazarjajo nekateri podatki. Po začasnih ocenah sta v storitvenih dejavnostih neustrezno zasedeni približno dve tretjini delovnih mest, ki zahtevajo visoko in višjo izobrazbo in to na področju blagovnega prometa, gostinstva in turističnega posredovanja ter obrti. Da pa bi mogli nadomestiti to pomanjkanje, bi bil potreben vsaj 8 % letni priliv tovrstnih kadrov, med njimi zlasti ekonomistov in komercialistov. Pri kvalificiranih kadrih ne ustreza zahtevam delovnih organizacij kakih 20 % zaposlenih in to v obrti, trgovini, gostinstvu in komunalij, čeprav je treba pripomniti, da mnogi od njih s svojim praktičnim znanjem vendarle lahko opravljajo delo, čeprav nimajo potrebne formalne izobrazbe. Kadrov s srednjo izobrazbo pa bi potrebovalj za 60 % več, pomanjkanje pa je najbolj občutno v trgovini, ki zahteva tudi najmočnejši upravno organizacijski aparat. Vse preveč pa so storitvene dejavnosti »obremenjene« z zaposlenimi brez dokončane osnovne šole ali samo z osnovnošolsko izobrazbo. Le-ti predstavljajo v številu vseh zaposlenih 37 %, čeprav bi jih potrebovali največ 15 %.

Spričo tega je razumljivo, da postaja za delovne organizacije izboljšanje kvalifikacijske strukture prioriteta naloga, če naj izboljšajo tudi svojo poslovnost. Zlasti pa bodo morale biti pozorne na ustrezno za-

sedbo vodstvenih in operativno tehničnih delovnih mest.

Po nepopolnih podatkih o prvi reelekciji v letu 1964, ki razkrivajo strukturo izobrazbe direktorjev v 64 % delovnih organizacij storitvenih dejavnosti, je bilo v 10 % podjetij zaupano vodenje direktorjem, ki imajo le osnovnošolsko izobrazbo, 45 % direktorjev ima strokovno kvalifikacijo, 34 % srednjo izobrazbo in samo 11 % višjo ali visoko. Če pa upoštevamo, da anketa ni zajela 36 % manjših delovnih organizacij, lahko upravičeno sklepamo, da je struktura v resnici še veliko slabša.

Vprašanje regeneracije vodilnih kadrov je zato že nekaj let eno od osnovnih vprašanj v prizadevanju republiškega odbora. V razreševanju tega problema pa nekateri branijo starejšo generacijo praktikov, medtem ko drugi menijo, da je treba mladim strokovnjakom na stežaj odpreti vrata delovnih organizacij. V zadnjem času je tudi čedalje bolj očitna zahteva, da naj bi za vodilna delovna mesta z zakonom predpisali minimalno potrebno izobrazbo, hkrati pa omogočili kadrom, ki ta mesta že zasedajo in ki zadovoljujejo drugim zahtevam, da bi si z dopolnilnim izobraževanjem in v predpisanem roku to izobrazbo tudi pridobili.

Rezultati prve reelekcije tudi razkrivajo, da so bili v 81 % primerov ponovno izvoljeni direktorji, ki so bili že več kot 8 let na tem delovnem mestu, ter da je bila le v 16 % zamenjava tudi res izvedena. Naš sindikat si je tako ob pripravah na reelekcijo kot tudi kasneje prizadeval, da bi v kolektivih doumeli njen stvarni pomen. Po udarjalj smo, da pomen reelekcije ni v kampanjski zamenjavi vodstvenega kadra vsaka 4 leta, temveč da mora postati reelekcija stalna praksa in metoda, kadar kolektiv ugotovi, da nesposoben vodstveni kader zavira njegove progresivne sile v prizadevanjih za izboljšanje poslovnosti.

Neustrezna raven izobrazbe v strukturi zaposlenih pa se odraža tudi v strukturi samoupravnih organov v storitvenih delovnih organizacijah. In tako kot daje struktura izobrazbe zaposlenih resno misliti o sposobnosti kadrov spričo naraščajočih zahtev trga in čedalje bolj neizprosni tržnih zakonitosti, tako opozarja tudi struktura

samoupravnih organov spričo čedalje večje materialne pristojnosti samoupravljanja. Zato se pred delovne organizacije z enako resnostjo kot zahteva po boljši strokovni sposobnosti kadrov zastavlja tudi zahteva pa hitrejšem usposabljanju proizvajalca v družbeno ekonomskem in idejno političnem znanju.

Sedanje pomanjkanje kadrov in njihova neustrezna strokovna usposobljenost pa razkrivata, da je bilo na tem področju vse premalo storjenega. Res je, da so bile mnoge delovne organizacije posebno v zadnjih dveh letih preobremenjene z reševanjem ekonomskih problemov, vendar jih to ne opravičuje, da so pozabljale na tako odločilen dejavnik, kot so v razreševanju ekonomskih problemov prav kadri. Reševanje teh problemov pa je zelo zahtevna naloga, ki terja ne le prizadevnost, temveč v prvi vrsti razumevanje za kadrovske probleme. Reševanje teh vprašanj na pamet, brez jasnega odgovora, kaj hočemo, in brez natančno začrtane politike pomeni primitivistično gledanje na tisti element napredka, ki bi moral biti vedno v središču naše pozornosti. Ekonomičnost, organizacija delovnih procesov, kvaliteta dela, poslovni uspeh, vse to je čedalje bolj odvisno od znanja ljudi, ki so vključeni v delovni proces. Koliko in kakšne kadre pa pri tem potrebuje,

more ugotoviti le delovna organizacija. Prav področje kadrovske politike pa je v večini delovnih organizacij in kljub priporočilom republiškega odbora še vedno zelo zanemarjeno. Razen nekaj dobro organiziranih podjetij, delujejo kadrovske službe še vedno po principih nekdanjih personalnih služb: registrirajo personalne spremembe, rešujejo potrebe po kadrih samo tedaj, kadar se pojavi potreba, ne posvete pa se analizam delovnih mest, planiranju kadrov, planiranju izobraževanja zaposlenih na osnovi dolgoročnih potreb. Dobra kadrovska politika, stalno usklajena s poslovno politiko delovne organizacije, uresničevana preko urejenih kadrovskih služb je torej zahteva, ki se zastavlja pred vse naše kolektive. V trenutnih razmerah, ko je treba obračunati z ostanki konzervativnega administrativnega pojmovanja, pa je ta naloga še zahtevnejša.

Temeljni pogoj za razvoj storitvenih dejavnosti je torej po mnenju republiškega odbora spremenjen odnos do kadrovske politike in do kadrovskih služb v delovnih organizacijah. Ta naloga pa se zastavlja zlasti samoupravnim organom, kajti le ti so neposredno odgovorni za oblikovanje in izvajanje uspešne poslovne in kadrovske politike.

Politika izobraževanja v delovnih organizacijah

Večina delovnih organizacij je torej pri iskanju poti iz težkega ekonomskega položaja, ki ga je še posebej zaostrila reforma, pozabljala na kadre, s tem pa je tudi zanemarila osnovni pogoj svojega razvoja. Tega ne dokazujejo le podatki o nizki izobrazbeni ravni zaposlenih in stagnaciji v zaposlovanju, temveč tudi zakonodaja delovnih organizacij. Le nekatere delovne organizacije so namreč ta vprašanja uredile tudi v statutih in pravilnikih ter tako svojim delavcem zagotovile pravico do izobraževanja, izobraževanje samo pa stimulirale

s priznanjem in z ugodnejšo participacijo v delitvi osebnega dohodka.

Delovne organizacije opravičujejo svoj odnos do kadrovske in izobraževalne politike s tem, da nimajo strokovnega kadra in da jih teže slabši ekonomski pogoji, ki onemogočajo tako priliv novega kadra kot izobraževanje že zaposlenih. Bržčas je v tem precej resnice. Vendar republiški odbor sodi, da so tudi drugi globlji vzroki preprečevali progresivne premike na kadrovsko izobraževalnem področju. Eden izmed njih je nepoznavanje subjektivnih pogojev za

izboljšanje položaja delovne organizacije in s tem nerazumevanje potrebe po zaposlovanju strokovnjakov, ki bi bili sposobni analitično opredeliti potrebne premike v celotni poslovni politiki. Drugi vzrok pa se v mnogih primerih skriva v zavestnem zapostavljanju te potrebe in v želji vodstvenega kadra po ohranitvi položajev. Tretji vzrok pa je pomanjkanje integracijskih procesov pri oblikovanju skupnih kadrovske izobraževalnih služb in s tem tudi politike za potrebe številnih manjših organizacij, kjer v resnici ni pogojev za samostojno delovanje teh služb.

Takšno nerazumevanje vloge in pomena kadrov ter izobraževanja v ekonomiki podjetja — in seveda v preteklosti tudi vse premajhna zavzetost delovnih organizacij — je nujno vplivalo na politiko financiranja izobraževalne dejavnosti. Delovne organizacije so v večini pojmovalé šolstvo in obveznosti do njega kot nekakšno družbeno breme, ki zmanjšuje ustvarjeni dohodek. V tem primeru so zelo zgovorni podatki, da so storitvene organizacije vložile v redno strokovno šolstvo v 1963. letu 0,34 %, v 1964. letu 0,90 %, v 1965. letu 1,10 % in v 1966. letu 1,19 % od bruto osebnih dohodkov. Podatki zadnjih dveh let sicer izpričujejo, da so se delovne organizacije odzvale družbenemu dogovoru o prispevku za strokovno šolstvo vsaj v višini 1 % od bruto osebnih dohodkov, očitno pa pri tem niso izkoristile zakonitih možnosti, da lahko ta prispevek upoštevajo kot stroške poslovanja do višine 2,5 %. Če pa upoštevamo, da predstavlja 1 % bruto osebnih dohodkov gospodarstva le stroške rednega poslovanja strokovnih šol, moramo ugotoviti, da storitvene delovne organizacije v zadnjih letih niso zagotavljale pogojev za razvoj šolstva. Pereč problem financiranja strokovnega šolstva pa se je v letošnjem letu še zaostрил, saj republiški odbor ugotavlja, da mnoge delovne organizacije tudi letos ne upoštevajo priporočila o odvajanju vsaj 1 % od bruto osebnih dohodkov za potrebe strokovnega šolstva.

Ob vsem tem nas ne preseneča, da so minimalna tudi vlaganja v izobraževanje, ki jih delovne organizacije prispevajo iz sklada skupne porabe. Štipendije strokovnjakom, stroški tečajev, seminarjev itd. so

v primerjavi z bruto osebnimi dohodki v zadnjih štirih letih pomenili le 0,06 % ali 1,1 % sredstev skladov skupne porabe. Tudi ta podatek potrjuje, da so številne delovne organizacije tako rekoč povsem zanemarile načrtno pridobivanje strokovnih delavcev in dopolnilno izobraževanje zaposlenih na delovnih mestih, pa naj že bo na področju splošnega izobraževanja, strokovnega in poklicnega izobraževanja ali pa družbeno ekonomskega izobraževanja.

Zato je tudi republiški odbor večkrat opozarjal sindikalne organizacije na naslednje osnovne naloge:

● Osnovni principi zaposlovanja, napredovanja, izobraževalnih prizadevanj delovnih organizacij ter pravic in dolžnosti v tem primeru morajo biti jasno opredeljeni v statutih in drugih aktih delovnih organizacij.

● Izobraževalna dejavnost v delovnih organizacijah mora zajeti tako splošno kot strokovno in družbeno ekonomsko izobraževanje, izobraževanje mora tudi zajeti vse zaposlene in mora postati sestavni del vseh prizadevanj delovnih organizacij za rast človeka kot osebnosti, za razvitejše samoupravljanje in za višjo produktivnost.

● Urediti in izpopolniti je treba sistem dopolnilnega izobraževanja pri delu in ga vključiti v celoten sistem vzgoje in izobraževanja.

● Treba je hitreje zaposlovati mlade strokovno usposobljene kadre in pritegniti v uk več mladine.

● Neprecenljivega pomena za oblikovanje mladega delavca, ki se izobražuje v rednih šolah, je uvajanje na delovno mesto, pri čemer mu moramo omogočiti seznanitev s konkretnim delom od osnovnih do najzahtevnejših faz dela. Zahtevati od njega, da ob nastopu dela prevzame vso težo odgovornosti brez potrebnega uvajanja, je neodgovorno početje. Prav tako je za štipendiste izredno pomembno, da jih delovna organizacija ves čas šolanja uvaja v življenje in delo kolektiva.

● Dosledna delitev po delu najbolj stimulira delavca, da bi dosegel potrebno znanje. Zato je treba rešitev mnogih izobraževalnih problemov iskati v hitrejšem razvoju samoupravljanja in delitve po delu.

● Pogoji za optimalni uspeh delovne organizacije je, da delovna mesta zasedajo najposobnejši kadri. Temu je treba prilagoditi kriterije reelekcije, ki mora postati stalna metoda preverjanja sposobnosti in stimulacija za nenehno izpopolnjevanje vseh delavcev, zlasti pa tistih, ki s svojim strokovnim delom lahko največ pripomorejo k hitrejšemu razvoju delovne organizacije.

● Celotna izobraževalna dejavnost delovnih organizacij mora sloneti na jasno izoblikovani in perspektivni kadrovski politiki. Ustrezne službe morajo najprej proučiti izobrazbeno strukturo kadrov, nato pa na tej osnovi izdelati plane potreb po kadrih ter jih uskladiti z delovnimi programi organizacij. Na tej osnovi si mora delovna organizacija začrtati svojo izobraževalno politiko in zagotoviti tudi potrebna sredstva.

● Za izvajanje kadrovske in izobraževalne politike so delovnim organizacijam potrebne dobre kadrovske službe in izobraževalne službe. Statuti pa morajo podrobno opredeliti funkcije in pomen teh služb ter jim zagotoviti popolno in enakovredno vključitev v celotno delovanje delovnih organizacij. V manjših delovnih organizacijah, ki nimajo pogojev za samostojne kadrovske izobraževalne službe, pa moramo reševati to problematiko s pomočjo skupnih služb.

Zelo zahtevne naloge, ki se zastavljajo samoupravnim organom na področju izobraževanja, terjajo tudi poglobljeno delo našega sindikata. Prepričevanje delavcev o nujnosti stalnega in vsestranskega izobraževanja, ki pomeni osnovni pogoj za dvig ravni njihovega standarda in kulture, mora pomeniti osnovno nalogo dela vseh naših sindikalnih delavcev.

Le s skupnimi prizadevanji bo tudi možno kar najbolj uveljaviti prednosti, ki jih daje novi zakon o izobraževalnih skupnostih in o financiranju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji. Zakon namreč postavlja novo organizacijo izobraževanja, organizacijo, ki temelji na samoupravljanju delavcev vzgojnih in izobraževalnih zavodov ter na neposrednem sodelovanju družbeno političnih skupnosti, delovnih organizacij in občanov. Možnost, da lahko posamezne storitvene dejavnosti ustanovijo lastno izobraževalno skupnost, jim daje tako pravico, da preko izobraževalnih programov zadovoljujejo svoje zahteve po kadrih, kot jim hkrati nalaga dolžnost, da s svojimi sredstvi zagotove optimalne možnosti delovanja teh institucij. Brez dvoma predstavlja organizacija izobraževalne dejavnosti preko predvidenih posebnih izobraževalnih skupnosti optimalno rešitev osnovnih neskladij med strokovnim šolstvom in potrebami storitvenih dejavnosti.

Zakonodaja delovnih organizacij

Minulo obdobje je bilo za naš sindikat izredno pomembno tudi zaradi velike aktivnosti pri oblikovanju in uveljavljanju nove zakonodaje. In tako kot si je republiški odbor na eni strani prizadeval, da bi v skupni akciji sindikatov, kot tudi s samostojnimi stališči kar največ pripomogel k oblikovanju zakonov, ki kot konkretizacija nove ustave predstavljajo temelje samoupravnega urejanja vseh odnosov znotraj delovnih organizacij, tako se je na drugi strani polno angažiral v pomoči in usmerjanju delovnih kolektivov pri oblikovanju novih odnosov in njih uzakonjevanju v interni zakonodaji.

Statuti

Za mnoge statute naših delovnih organizacij velja, da so bili in da so zaradi različnih objektivnih in subjektivnih težav pri oblikovanju lastnih specifičnih norm premalo konkretni ter da zato vsebujejo nekatere pomanjkljivosti, ki onemogočajo polno uveljavitev samoupravnega delovanja slehernega člana kolektiva in kolektiva kot celote.

Naj nekatere od teh pomanjkljivosti na kratko povzamemo.

● Ko smo analizirali vprašanje, v koliko delavci že neposredno odločajo v svojih pravicah in v koliko je pravica odločanja še vedno pridržana samoupravnim or-

ganom, smo ugotovili, da tri četrtine delovnih organizacij predvideva odločanje z referendumom takrat, ko gre za združitev ali razdružitev podjetja, polovica statutih pa takrat, ko se odloča o kooperaciji. V nekaj primerih odločajo z referendumom ob osamosvojitvi ali odcepitvi delovnih enot, ob sprejemanju in spreminjanju statuta, ob združitvi delovnih enot, ob spremembi predmeta poslovanja, ob spreminjanju dolžine delovnega časa in ob sprejemanju perspektivnega plana.

● Vse premalo pravic pri odločanju imajo zbori delovnih enot ali kolektivov. Manj kot petina delovnih organizacij jim zagotavlja pravico odločanja o perspektivnem planu, o letnem planu in o pravilniku o delitvi osebnega dohodka. Še manj pa jih odloča o delitvi čistega dohodka. Dokajšnje pa je število delovnih organizacij, ki določajo obvezno razpravo o posameznih pomembnih zadevah na zborih delovnih enot in kolektivov, preden dokončno odloča delavski svet.

● Delavskemu svetu pripisujejo kolektivni v največ primerih tudi pravice, ki grejo vsakemu zaposlenemu. Delavski sveti v mnogih primerih tudi urejajo zadeve, ki so operativne in strokovno tehnične in ki so jih pravzaprav dolžni reševati posamezni strokovni delavci po svoji delovni dolžnosti. V mnogih primerih so premalo precizna določila statutih o pristojnosti upravnega odbora in mnoge pravice odločanja, ki jih nanj prenaša delavski svet, povzročajo številne deformacije.

● Mesto direktorja in njegov odnos do delavskega sveta, upravnega odbora ter delovne skupnosti nista jasno opredeljena. To pa omogoča, da direktor včasih odloča o zadevah, ki niso v njegovi pristojnosti.

● Kar zadeva odnose delovnih organizacij do občine, ugotavlja republiški odbor, da so le-ti precej nejasni, še posebej velja to za komunalne delovne organizacije. Temu pa so kriva nerazrešena vprašanja o dejavnosti splošno družbenega pomena in o financiranju teh dejavnosti.

Iz teh nekaj osnovnih značilnosti statutih delovnih organizacij republiški odbor ugotavlja, da bo potrebno v bodoče z izpopolnjevanjem njihovih določil zagotoviti čim širši prenos pravice odločanja na neposredne proizvajalce preko zborov delovnih enot in kolektivov.

Pravilnik o delovnih razmerjih

Z mnogimi posvetovanji, s pomočjo anketiranja ter s posredovanjem izkušenj med kolektivi je republiški odbor neposredno vplival na pripravo pravilnikov o delovnih razmerjih ter pravilnikov o delitvi dohodka in osebnega dohodka. Tako je s strokovnim političnim pojasnjevanjem poskušal pomagati kolektivom v razreševa-

nju nekaterih dilem, ki so jih povzročala premalo jasna določila temeljnega zakona o delovnih razmerjih.

Analitičnega prikaza vseh značilnosti pravilnikov o delovnih razmerjih za zdaj še ni mogoče podati, zato naj na kratko povzamemo osnovna prizadevanja sindikatov na tem področju:

● Kot temelj ustvarjanja pogojev za urejene odnose v kolektivih, je republiški odbor poudarjal potrebo po čim bolj natančni pravicah do delovnega mesta, do izobraževanja, do ustreznega deleža v delitvi dohodka ter potrebo po konkretizaciji vseh drugih pravic, ki jih okvirno določata že ustava in TZDR.

● Republiški odbor je ob tem tudi proučeval, kako se uveljavljajo pravice iz delovnega razmerja v delovnih organizacijah, kako preko organov družbeno političnih skupnosti in družbeno političnih organizacij, vse do sodne zaščite. Pri tem je spoznal, da je področje zaščite dela in urejanja delovnih odnosov tako obširno in zahtevno, da terja še bolj poglobljeno delo in pomoč strokovnih delavcev. Predvsem pa bi bila po mnenju republiškega odbora potrebna večja in bolj strokovna pravna zaščita delavcev preko pravnih posvetovalnic pri občinskih sindikalnih svetih in preko specializiranih odvetniških pisarn. Tako naj bi zagotovili slehernemu članu sindikata pravilno usmeritev v njegovih dolžnostih in pravicah, če je potrebno tudi neposredno pravno pomoč bodisi v delovni organizaciji bodisi pred sodiščem.

Pravilnik o delitvi dohodka in osebnih dohodkov

V prizadevanjih, da s čim večjim delom narodnega dohodka razpolagajo delovne organizacije, ki so po ustavni ureditvi nosilke celotnega družbenega napredka, imajo sindikati nedvomno velike zasluge za znatno povečanje deleža organizacij v neto produktu, ki je sledilo prvim ukrepom v reformi. Prav tako pa je bila vseskozi skrb sindikata, da se tudi v notranji delitvi ustvarijo taka razmerja med delom sredstev za osebne dohodke in delom sredstev za sklade, ki bodo zagotavljala skladen odnos med stimuliranjem delavcev in razvojem delovne organizacije. Prav aktivnost pri oblikovanju notranje delitve dohodka pa je zahtevala izredno angažiranost vseh naših sindikalnih organizacij.

Naj na kratko povzamemo ugotovitve republiškega odbora, kakšno politiko so delovne organizacije izvajale v okviru notranje delitve:

● Mnoge delovne organizacije so prenesle delitev dohodka in osebnega dohodka na delovne enote in še na obračunske enote. Vendar pa je pogosto usmeritev ko-

lektivov v notranji delitvi dohodka po delovnih enotah še nedosledna, saj niso upoštevali tudi prenosa celotnih stroškov poslovanja na delovne enote, ali pa so jih upoštevali v masi za vso delovno enoto in ne glede na individualno delo. To pa pomeni, da stroški v največ primerih niso neposredno povezani z osebnimi dohodki zaposlenih.

● Doslej so se že zelo izpopolnila najrazličnejša merila, s katerimi je možno dokaj natančno izmeriti učinek fizičnih delavcev, smo pa še na začetku v iskanju ustreznih meril za merjenje ekonomskih učinkov umskega dela in dela delavcev, katerih uspešnost se razkriva v rezultatih dela večje ali manjše skupine in celotne organizacije. Zato se bomo morali v prihodnje še posebej zavzeti, da ta merila tudi poiščemo, saj nagrajevanje strokovnjakov samo s fiksnimi postavkami ni stimulatивно in omejuje njihov interes za hitrejši razvoj delovne organizacije.

● Očitna je potreba po poglobljenem strokovnem delu zlasti pri razreševanju osnovnih nerešenih vprašanj o ugotavljanju dohodka po posameznih delovnih mestih. Z rešitvijo tega vprašanja bodo šele ustvarjeni pogoji za dosledno nagrajevanje po delu.

● Čeprav so številni delovni kolektivi že uveljavili decentralizacijo samoupravljanja in prenesli številne pristojnosti na delovne enote, pa pravilniki o delitvi dohodka v večini primerov ne zagotavljajo delitve sredstev po delovnih enotah. Ekonomska koncentracija skladov je res potrebna spričo skupnih interesov za napredek delovnih organizacij, ker pač razdrobljena sredstva pomenijo tudi manjšo učinkovitost. Da pa bodo vsi delavci razumeli to potrebo in se odločali za zavestno skupno nalaganje sredstev, so potrebni programi o uporabi sredstev, o njih pa morajo odločati neposredni ustvarjalci sredstev.

Varstvo pri delu

Le redke delovne organizacije so zadoštile zahtevam novega zakona o varstvu pri delu ter s posebnimi določili v statutu, s posebnim pravilnikom ali drugim splošnim aktom zagotovile to pravico svojim delav-

cem. Sestavljavec teh določil pa povzroča težave tudi pomanjkanje predpisov o varstvu ljudi pri delu za posamezne stroke. Marsikje še ne vedo, na katerih delovnih mestih so takšni delovni pogoji, ki zahtevajo posebne varstvene ukrepe. Zato bi bilo potrebno, da pristojne strokovne službe čimprej izdelajo ekspertize o nevarnostih in potrebnih ukrepih za posamezne stroke, poklice in delovna mesta, kar bi služilo kot vsebinska usmeritev pri izdelavi pravilnikov in pri organiziranju službe varnosti pri delu v posameznih kolektivih.

Tudi naš sindikat je temu vprašanju doslej posvetil premalo pozornosti. Vsekakor pa je dolžnost in pravica našega sindikata, predvsem pa sindikalnih podružnic, da z zahtevo po akcijskih programih varstva pri delu, pri katerih naj bi sodelovale strokovne službe, služba inšpekcije dela in druge institucije pospešijo odpravo vzrokov za zdravju škodljivo in nevarno delo.

Republiški odbor ugotavlja, da imajo delovne organizacije v večini izoblikovane pravilnike o delovnih razmerjih, pravilnike o delitvi dohodka in osebnega dohodka, vendar pa je zelo pogosto zanemarjena zakonodaja na drugih področjih dela. Zato je republiški odbor skozi vse mandatno obdobje poudarjal nujnost, da morajo biti v interni zakonodaji zagotovljene vse pravice delavcev, ki jim gredo iz dela. Vsekakor je potrebno, da uzakonijo odnose na področju izobraževanja, zdravstvenega varstva, odnosov v uporabi sredstev skupne porabe, sredstev za stanovanjsko izgradnjo, družbeno prehrano, rekreacijo itd.

Ta bežni pregled razkriva, da je minulo mandatno obdobje terjalo od kolektivov in od vseh sindikalnih organizacij storitvenih dejavnosti veliko prizadevnost pri oblikovanju notranje zakonodaje. Celoten proces normativne dejavnosti pomeni doslej verjetno največjo mobilizacijo ustvarjalnih misli o tem, kako urediti notranje odnose v kolektivih. Pomanjkljivosti na tem področju pa hkrati razkrivajo tudi bodoče naloge pri urejanju in utrjevanju teh odnosov. Vse to zahteva še bolj poglobljeno delo znotraj delovnih organizacij in temeljito poznavanje vseh dogajanj zunaj in znotraj kolektiva.

Družbeni in osebni standard zaposlenih

Naš sindikat si je ves čas prizadeval, da bi bili delovnim organizacijam storitvenih dejavnosti zagotovljeni čim ugodnejši pogoji za optimalno dviganje življenjskega

standarda zaposlenih. Prizadevali smo si za krepitev materialne baze standarda ter za ureditev odnosov med družbo in kolektivi, za čimracionalnejšo in čimstimulativnejšo

notranjo delitev sredstev. Usmeritev delovnih kolektivov tako v pogledu stimulacije dela kot krepitve lastnih sredstev za razvoj in v realnem razvoju vseh oblik standarda dokazuje pravilnost politike republiškega odbora.

Republiški odbor je ob proučevanju pogojev za dvig standarda delavcev storitvenih dejavnosti in udeležbe delavcev v notranji delitvi dohodka ugotovil, da so se

pod vplivom porasta narodnega dohodka in njegove ugodnejše delitve v korist delovnih organizacij v minulem mandatnem obdobju izvršili tudi bistveni premiki v notranji delitvi med sredstvi za osebne dohodke in sklade, kakor tudi v udeležbi delavcev na dohodku preko osebnih dohodkov in preko skladov skupne porabe. V pozornost nam lahko služijo naslednji podatki:

	Dohodek za delitev	V odstotkih		Razmerje	
		Sredstva za OD	Sredstva za sklade	OD : sklad	
Storitvene dejavnosti	282	247	417	79:21	69:31
Trgovina	330	267	526	76:24	61:39
— na drobno	302	256	475	79:21	67:33
— na debelo	292	250	425	76:24	65:35
— zunanja	460	328	740	68:32	49:51
Gostinstvo	272	253	420	89:11	83:17
Turistično posredovanje	638	478	1017	70:30	53:47
Obrt	229	219	276	82:18	87:22
Komunalna	219	230	189	74:26	78:22

Ko republiški odbor ocenjuje osnovno notranjo delitev dohodka delovnih organizacij na sredstva za osebne dohodke in sredstva za sklade, ugotavlja, da so storitvene dejavnosti kot celota v zadnjih štirih letih zaznavno spremenile delitveno razmerje v korist skladov, saj se je udeležba skladov povečala za 10 %, če upoštevamo z letom 1966 odstopljeni prispevek za stanovanjsko izgradnjo. Vendar pa republiški odbor ugotavlja, da za komunalno dejavnost ta trditve ne velja v celoti, saj njena akumulacija ni mogla preko osebnih dohodkov pokrivati zvišanja življenjskih stroškov in so zato delovne organizacije morale poseči v sklade. V težjem položaju so bile tudi nekatere delovne organizacije trgovine na drobno in obrti.

Povprečni osebni dohodki zaposlenih

Povprečni osebni dohodki v storitvenih dejavnostih so v letih 1963 in 1964 ter v prvi polovici leta 1965 sledili dvigu življenjskih stroškov, tako da se je dvigal tudi realni osebni dohodek. Takoj ob začetku reforme moremo sicer opaziti upad realnih osebnih dohodkov, vendar so se razmere v letu 1966 že znatno izboljšale.

Povprečni mesečni nominalni osebni dohodek na zaposlenega se je dvignil v zadnjih štirih letih od 379 na 920 N-dinarjev, v gostinstvu in turizmu od 310 na 747 N-dinarjev, v obrti od 326 na 740 N-dinarjev in v komunalni od 326 na 741 N-dinarjev. V prvih dveh mesecih letošnjega leta pa se je povečal povprečni mesečni nominalni osebni dohodek v primerjavi s povprečjem mi-

nulega leta v trgovini za 6 %, v gostinstvu in turizmu za 5 %, v obrti za 4 % in v komunalni za 7 %. Povprečni osebni dohodek sam po sebi pa ne pove veliko, saj je na primer znotraj trgovine imela trgovina na drobno znatno nižje povprečje (875 N-dinarjev), medtem ko so imeli delavci zunanje trgovine 1160 N-dinarjev, delavci zastopstev 1408 N-dinarjev in delavci v organizacijah za pospeševanje zunanje trgovine 1450 N-dinarjev povprečnega mesečnega osebnega dohodka. Prav tako so povprečni mesečni osebni dohodki delavcev v gostinstvu nižji od osebnih dohodkov delavcev v turistično-posredovalnih podjetjih; take razlike moremo zaslediti tudi med posameznimi dejavnostmi obrti in komunalne.

Osebnih dohodki po posameznih področjih so se torej gibali zelo različno, prav tako pa tudi po posameznih delovnih organizacijah. Odstopanja so razumljiva spričo specifičnosti položaja dejavnosti in različnih pogojev, v katerih poslujejo posamezni kolektivi. Republiški odbor pa si je vsekoli prizadeval, da bi kolektivi pri izdelavi meril čim dosledneje upoštevali delitev po delu.

Tako kot si je republiški odbor prizadeval za čim doslednejšo delitev po delu, tako je tudi pri vzgoji mladega kadra zagovarjal stališče, da naj bi z razponi v višini vajenskih nagrad in štipendij kar najbolj stimuliral prizadevnost pri učenju. Nagrade vajencev in štipendije, ki se že v velikih merih uveljavljajo v storitvenih dejavnostih, že dosegajo višino teh nagrad v preostalem gospodarstvu. So pa te nagrade v celoti nizke, saj 75 % vajencev v

storitvenih dejavnostih prejema nižje nagrade od 200 N-dinarjev, 11 % pa celo nižje nagrade od 100 N-dinarjev mesečno.

Sredstva skladov skupne porabe

Upošteva je odstopljeni stanovanjski prispevek, so se sredstva skladov skupne porabe v zadnjih štirih letih povečala za 374 %, če pa zaradi realnejše primerjave z letom 1963 upoštevamo le prejšnje viře sredstev, pa so se povečala za 181 %. Iz sredstev teh skladov so delovne organizacije v zadnjih štirih letih namenile 56 % sredstev (103 mio N-dinarjev) za gradnjo stanovanj, 13 % (23 mio N-dinarjev) za regresiranje letnih dopustov in za počitniške domove, preostalih 56 mio N-dinarjev pa za druge namene skupne porabe in za prenose v druge sklade.

Pri uporabi sredstev skupne porabe so posvečali kolektivni do leta 1965 največ pozornosti stanovanjskim problemom, saj se je udeležba sredstev v te namene v skupnem skladu povečala od 49 % v letu 1963 na 56 % v letu 1964 in na 62 % v letu 1965. Za leto 1966 pa ugotavlja republiški odbor, da so se vlaganja v stanovanjsko izgradnjo iz lastnih sredstev v mnogih kolektivih omejila le na odstopljeni stanovanjski prispevek. Udeležba sredstev za stanovanja v porabljenih sredstvih sklada skupne porabe se je tako zopet znižala na 34 %. Ob proučevanju tega vprašanja pa republiški odbor meni, da je potrebno spričo pereče stanovanjske problematike delavcev opozoriti sindikalne organizacije na stališča sindikatov, da prenos stanovanjskega prispevka ne bi smel v ničemer zmanjšati sredstev za gradnjo stanovanj.

Za regresiranje dopustov in drugo rekreacijo delavcev so delovne organizacije namenile v letu 1966 20 % sredstev skupne porabe, v letu 1963 pa le 6 %. Brez dvoma je k temu pripomogel ukinjeni prispevek transportnim podjetjem za popuste pri voznjnih. Večina delovnih organizacij je tako vračala delavcem del stroškov letovanja v obliki regresa v počitniških domovih, druge pa so priznavale prispevek za kritje stroškov v gotovini. Skrb za delavca, za njegovo počutje in zdravje se je odražala tudi v najrazličnejših drugih oblikah, v družbeni prehrani, v zaščiti pri delu, varstvu otrok, v razvijanju športnih in kulturnih dejavnosti, v materialni pomoči delavcem. Posebno nekatere večje delovne organizacije so na tem področju mnogo prispevale k dvigu življenjske ravni svojih delavcev.

Skrb za zdravstveno zaščito

Neposredna udeležba delovnih organizacij pri izvajanju zdravstvenega zavarovanja, ki nalaga organizacijam obvezo za

plačevanje nadomestila osebnega dohodka za bolniški stalež za prvih 30 dni, jim daje tudi pravico, da same odločajo o višini nadomestila od 50 do 100 %. Republiški odbor je takoj po uveljavitvi zakona o spremembah in dopolnitvah temeljnega zakona o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja proučil razmere v delovnih organizacijah zaradi upravičene bojazni, da ne bi novi sistem financiranja boleznin bistveno ogrozil standarda bolnikov. Pri tem je sodil republiški odbor, da je potrebno opozoriti delovne organizacije na to, da se morajo vsi ukrepi, ki jih bodo uveljavljale, odraziti predvsem:

- v odpravljanju vzrokov bolezni, ki izvirajo iz pogojev dela;
- v doslednem higiensko tehničnem varstvu pri delu in izboljšani preventivi;
- v racionalizaciji stroškov zaradi bolezni, ne da bi pri tem bil ogrožen standard resničnih bolnikov.

Republiški odbor je tudi priporočil delovnim organizacijam, naj formirajo poseben sklad za potrebe zdravstvene preventive, zdravstvenega varstva in drugih tovrstnih pravic, ki jih priznava sama delovna organizacija.

Skrajšanje delovnega časa

Republiški odbor je že takoj po uveljavitvi zakona, ki določa uvajanje 42-urnega delovnega tedna, pričel z usmerjanjem kolektivov, ob reformi pa je to vprašanje ocenil za še bolj aktualno in kot enega od pomembnih ukrepov za njeno uresničenje. Gospodarska reforma je namreč zaostрила pogoje poslovanja in je večja dinamika porasta produktivnosti dela potrebna tudi že ob 48-urnem delovnem tednu. Da pa bi nadomestili izgubo ob prehodu na 42-urni delovni teden, je potrebno približno 15 % povečanje produktivnosti na delovno uro. Republiški odbor je pri tem vseskozi poudarjal zahtevo reforme, ki terjaja od vseh delovnih organizacij, ki prehajajo na krajši delovni čas, da povečanja dohodka ne iščejo v višjih cenah, temveč samo v večjih rezultatih dela. Večje rezultate dela pa je možno doseči s hitrejšim vključevanjem tako na domače kot na tuje tržišče, z maksimalno prilagoditvijo potrebam po storitvah, z izboljšanjem organizacije dela, tehnične opremljenosti za delo, z izboljšanjem kvalifikacijske strukture delavcev, z boljšim izkoriščanjem obstoječih zmogljivosti, z integracijo in specializacijo, z večjim poslovnim sodelovanjem med sorodnimi podjetji in gospodarstvom.

Organizacijsko stanje in metode dela

Sindikalne podružnice

V obdobju od 1963. do 1967. leta je sindikat delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije združeval 1200 sindikalnih podružnic. Število podružnic se je nenehno spreminjalo, kar pa je posledica številnih organizacijskih sprememb v delovnih organizacijah. V sindikat je bilo včlanjenih 85.000 zaposlenih v trgovini, gostinstvu, turizmu, komunali in obrti, kar predstavlja 94 % zaposlenih v družbenem sektorju teh strok. V zasebnem sektorju obrti in gostinstva je bila včlanjenost v sindikat minimalna.

Delo sindikalnih podružnic se je po zadnjem občnem zboru bistveno izboljšalo, kar pomeni, da so spremenjeni družbeni in ekonomski pogoji znatno vplivali tudi na vsebino njihovega dela. Zlasti podružnice v večjih delovnih organizacijah so se posluževale takih metod in načina dela, ki je zagotavljal hitrejšo in bolj sistematično reševanje problemov. Zato lahko trdimo, da so številne sindikalne podružnice vplivno posegale v ekonomsko in politično problematiko posamezne delovne organizacije. To so pokazali tudi letošnji občni zbori, ki so bili v večini primerov vsebinsko bolj kvalitetni kot v prejšnjih letih. Značilna zanje pa je tudi izredno visoka udeležba članstva, saj se je gibala med 70 in 90 %.

Občni zbori zadnjih dveh let so že bili sklicani v obdobju uresničevanja družbene in ekonomske reforme, kar pa jim je dajalo tudi povsem novo vsebino. Delavci so prizadeto razpravljali o številnih ukrepih za uresničevanje reforme, dajali številne predloge za urejanje internih materialnih in drugih odnosov ter ostro kritizirali najrazličnejše deformacije, ki so in ki bi lahko zaviralno vplivale na razvoj ekonomskih in družbenih odnosov v delovni organizaciji. Značilno za letošnje občne zборе pa je tudi dejstvo, da so obravnavali predvsem interno problematiko delovnih organizacij. To velja vsekakor pripisati ureditvi številnih sistemskih vprašanj v sklopu ukrepov ekonomske reforme ter dejstvu, da so kolektivni spoznali, da je rešitev za njihov nadaljnji razvoj predvsem v odpravljanju lastnih ekonomskih in političnih problemov. Člani sindikata so zato razpravljali o številnih problemih s področja razdeljevanja sredstev ter odnosa z občino.

Ob vseh prizadevanjih našega sindikata za progresivno razreševanje ekonomskih in političnih protislovij, pa seveda moremo zaslediti v naših delovnih organizacijah tudi nekatere negativne pojave, ki so vzroč-

no povezani z okoljem in pogoji v njem. Ti pojavi pa so dušenje demokratičnosti ter poenostavljanje našel demokracije in samouprave, deformiranje samoupravnih predpisov, nespoštovanje interne zakonodaje ter s tem pravna negotovost zaposlenih, nepriznavanje vloge proizvajalca kot nosilca našega družbenega progressa itd.

Posamezne sindikalne podružnice so na občnih zbore obravnavale v poročilih, predvsem bodoče naloge, vendar največkrat precej posplošeno. Poleg tega pa moremo v delu nekaterih organizacij zaslediti premajhno zavzetost in doslednost za razreševanje problemov na osnovi sprejetih sklepov in stališč. Če k temu dodamo ne vselej najboljše prijeme v delu, lahko s precejšnjo gotovostjo zaključimo, kje je izvirala v posameznih primerih šibka učinkovitost nekaterih sindikalnih organizacij. Pozitivna stališča o ekonomskih in političnih odnosih so tako v posameznih delovnih organizacijah kot tudi izven njih naletela na konzervativne poglede tistih, ki še niso dojeli objektivne nujnosti celovite demokratizacije ekonomskega in političnega življenja pri nas. Šibka učinkovitost posamezne sindikalne organizacije, pogojena s pomanjkljivo prizadetostjo in nedoslednostjo pri razreševanju problemov ter z neustreznim načinom in metodo dela, pa je pogosto preprečevala sprotno in celovito razreševanje porajajočih se protislovij.

Občinski odbori

V minulem mandatnem obdobju je delovalo na območju Slovenije večje število občinskih odborov sindikata delavcev storitvenih dejavnosti. Izhajajoč iz stališča, naj bi občinske odbore ustanavljali zlasti v industrijskih, mestnih in turističnih centrih ter v obmejnih predelih, je republiški odbor izoblikoval predlog za formiranje 28 občinskih odborov. Na predlog občinskih sindikalnih svetov in podružnic pa je bilo nato ustanovljenih 31 odborov, v letu 1966 pa je prenehal delovati en odbor, ker ni imel pogojev za svoj obstoj. V začetku leta 1967 pa se je zavoljo organizacijskih sprememb v mestih Ljubljana in Maribor skrgnilo število odborov na 24. Pretežna večina občinskih odborov je dobro delovala ter se aktivno vključevala v razreševanje obširne problematike storitvenih dejavnosti na območju občine. Občinski odbori so se zlasti v nekaterih občinah močno uveljavili in so resno posegali v urejanje odnosov med delovnimi organizacijami in občinami ter v

urejanje internih odnosov v delovnih organizacijah.

Zaradi tega, predvsem pa zaradi potrebe po drugačnih prijemih, metodah in načinu dela v času uresničevanja družbeno ekonomske reforme, ko se celotno delo sindikatov usmerja zlasti v razreševanje notranjih problemov delovnih organizacij, je republiški odbor sklenil formirati občinske odbore, regionalne odbore ali komisije na območju vse Slovenije. S tem bi dosegli boljšo organiziranost in povezanost v delu sindikalnih podružnic, hkrati pa bi jim lahko nudili učinkovitejšo pomoč z občinskih in republiških sindikalnih organov pri posameznih akcijah.

Republiški odbor

Delo republiškega odbora sindikata delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije se je v minulem mandatnem obdobju odvijalo preko plenuma, predsedstva, sekretariata, nadzornega odbora, stalnih in občasnih komisij, preko posvetovanj z občinskimi odbori in delovnimi organizacijami ter preko obiskov delovnih organizacij in občinskih sindikalnih svetov. Plenum je štel 67 članov, nadzorni odbor 5, predsedstvo 19, sekretariat pa 7 članov. Kot pomožne organe je imel republiški odbor v svojem sestavu 5 stalnih komisij, in sicer komisijo za organizacijsko politična vprašanja, komisijo za gospodarstvo, komisijo za delavsko samoupravljanje, komisijo za družbeno politično in strokovno izobraževanje ter komisijo za standard. Po potrebi pa je republiški odbor formiral tudi občasne komisije za proučevanje posameznih konkretnih problemov.

Republiški odbor se je v minuli mandatni dobi sestal na 7 plenarnih zasedanjih. Poleg tega je organiziral posvetovanja z delovnimi organizacijami posameznih področij in po strokah, organiziral je vsako leto gostinsko-turistični zbor itd. Predsedstvo republiškega odbora je imelo v tej mandatni dobi 19 sej, na katerih smo prav tako obravnavali gradivo, zajeto v tem poročilu. Sekretariat pa je kot operativno telo obravnaval na 38 sejah vso tekočo problematiko.

Republiški odbor se je skozi vso mandatno dobo pri oblikovanju in izvajanju svojih stališč povezoval s sindikalnimi podružnicami v svojih organizacijah, z organi upravljanja, z občinskimi sindikalnimi sveti in občinskimi odbori našega sindikata, z občinskimi skupščinami, njihovimi samoupravnimi organi, z gospodarsko zbornico, sekretariati izvršnega sveta, z organizacijsko političnim in gospodarskim zborom skupščine SRS, da bi tako kar najbolj uveljavil stališča sindikatov pri pospeševanju razvoja storitvenih dejavnosti. Stališča republiškega odbora sindikata delavcev sto-

ritvenih dejavnosti Slovenije so bila redno objavljena v dnevnem in tedenskem tisku, radiu in televiziji. Vsi organi republiškega odbora pa so se razvili v kolektivni organ, s tem da so v celoti odgovarjali za obdelavo materialov in za predloge o posameznih stališčih.

Nekateri problemi metod, načina in organizacije dela

Pogoji, ki jih ustvarja naš družbeno ekonomski razvoj, zlasti pa družbeno ekonomska reforma ter dosedanje izkušnje v delu, terjajo takšne premike v načinu in metodah dela našega sindikata, ki bodo zagotavljale samostojnost njegovega dela in poglobljanje v specifično problematiko posameznih strok. Osnova za delo našega sindikata in vseh njegovih organov bodo zato morali postati konkretni delovni programi brez vsakršne deklarativnosti. Usklajeni s neposredno družbeno ekonomsko in politično problematiko v določenem obdobju na določenem območju oziroma področju, bodo morali vsebovati najbolj bistvene konkretne probleme, za katerih rešitev se bodo dolžni zavzemati ob aktivnosti vsega članstva vsi pristojni sindikalni organi. Edino tako bo možno samostojno razreševati posamezne probleme na osnovi sprejetih skupnih stališč v posameznih kompleksnih vprašanjih.

Posebno vprašanje, ki ga zastavljajo v zadnjem času nekateri posamezniki, je vloga in mesto sindikatov v pogojih samoupravljanja. Izhajajoč iz dejstva, da imajo v naši družbeni skupnosti tako samoupravni organi kot sindikati točno odrejeno vlogo in mesto ter pravice in dolžnosti ter spričo dejstva, da prav zaradi tega sindikati ne morejo zamenjati organov samoupravljanja niti ne morejo to postati in seveda obratno, je popolnoma jasno, da vsako tako razpravljanje samo slabi vlogo sindikatov. Statut Zveze sindikatov Jugoslavije in statut našega sindikata dovolj jasno govorita o vlogi in nalogah sindikatov v naši družbeni skupnosti pa tudi o nalogah v nadaljnjem razvoju družbenega samoupravljanja.

V zvezi s povečanjem učinkovitosti dela pa se kot poseben problem zastavlja potreba po strokovnem in politično globljem proučevanju posameznih ekonomskih in političnih pojavov v delovnih organizacijah in izven njih. Samo z doslednim opuščanjem površnih ugotovitev in analiz ter improvizacij v reševanju posameznih vprašanj, se bo mogoče avtoritativno in konkretno zavzemati za posamezna principialna stališča ter zagotoviti samoupravnim organom neposredno pomoč pri razreševanju nastajajočih protislovij in problemov. Na tej osnovi sprejetj sklepi samoupravnih organov bodo nato tudi zavezovali sindi-

kate, da se bore za njih realizacijo v vsakdanji praksi.

Vprašanja, ki jima velja posvetiti v našem bodočem delu posebno pozornost, sta način in metoda dela našega sindikata. Ne gre zanikati dejstva, da smo doslej to vprašanje, seveda z nekaterimi izjemami, reševali preveč univerzalno. Upošteva je dejstvo, da naše delovne organizacije delujejo pretežno v pogojih lokalne samouprave, ki se je zlasti v zadnjem obdobju zelo močno razvila, pa je nujno potrebno bodoče oblike in metode prilagoditi tem novim pogojem. Hkrati moramo upoštevati tudi dejstvo, da naš sindikat obsega več različnih gospodarskih dejavnosti z zelo svojstveno problematiko. Brez dvoma bo zato potrebno v bodoče upoštevati pri našem delu tudi ta moment. Vsaka univerzalna in poenotena rešitev bi lahko samo škodovala učinkovitosti dela našega sindikata in njegovih organov.

Večjo učinkovitost dela našega sindikata pa bo zagotovila tudi večja javnost dela vseh organov. Njihovo neposredno nastopanje pred samoupravnimi organi delovnih

organizacij in družbeno političnimi skupnostmi, s konkretnimi predlogi in stališči, angažiranje v javnih komunikacijskih sredstvih, obveščanje, neposredno delo v delovnih kolektivih itd., pa bo učinkovito vplivalo na razreševanje številnih problemov, ki se bodo porajali v vsakdanji praksi. V zvezi s tem velja še posebej poudariti tudi potrebo po neposredni odgovornosti in doslednosti vseh sindikalnih organov pri reševanju konkretnih problemov.

V sklop celotne problematike sodi tudi vprašanje kvalitete sindikalnih organov. Učinkovitost dela posameznega sindikalnega organa je v znatni meri odvisna od politične kvalitete njegove zasedbe, od podpore in zaupanja, ki jo ima v svojem članstvu, ter od odgovornosti, ki jo čuti do svojega članstva. Zato se moramo dosledno zavzemati, da bodo sindikalni organi na vseh ravneh nosilci idej in realizacije družbeno ekonomske reforme, mobilizatorji delavcev za konkretno izvedbo njenih ukrepov v lastnih delovnih organizacijah ter nepopustljivi borci proti vsem ostankom konzervativnih pogledov na naš družbeno ekonomski in politični razvoj.